Kalevalaisten Naisten Liiton kulttuuri- ja jäsenlehti

PIRTA

2/2018 Irtonumero 7,50 €

Mökkeily moninaistuu

Naiset sisällissodassa

Ohjaaja Sirkku Peltola on unelmatyössään

SISÄLLYS 2/2018

Tässä numerossa

Artikkelit

4 Mökkeily moninaistuu / Kati Pitkänen
8 Tupa täynnä tarinoita / Satu Laatikainen
12 Minnan salonki / Liisa Kiianlinna
16 Punaiset naiset, valkoiset miehet / Anneli Kanto
20 Olen unelmatyössäni / Sini Tasanen
26 Minä, outo ja maaton? / Silja Vuorikuru

Kolumnit

11 Antiikkia, antiikkia / Virpi Hämeen-Anttila
39 Vielä kerran #metoo / Niina Hämäläinen

Palstat

3 Pääkirjoitus / Sirkka-Liisa Mettomäki
14 Erilaiset asujat: Perheellisen opiskelija-asumista / Karoliina Randelin
23 Kulttuuriuutiset
24 Kielestä kiinni: Uusvanhat ja erikoiset nimet suosiossa / Minna Saarelma-Paukkala
32 Koruiloa: Eksä pese sitä koskaan? / Ville Jokela
34 Puheenjohtajalta: Huonekaluja joka kotiin / Ildikó Lehtinen
37 Yhdistysten kuulumisia

32 Arviot

25 Ajankohtaista: Tule mukaan suullisen perinteen rinkiin!
35 Tervetuloa Rovaniemen vuosikokoukseen
36 Tyytyväisiä jäseniä, mutta aina voi parantaa
38 Kalevalaisten Naisten Liitto muuttaa

Ps. *Kansikuva*

Elina Siira on oululainen valokuvaaja, joka on erikoistunut kotikuvaukseen ja ihmisten sekä eläinten muotokuvaamiseen. Hänen asiakkaitaan ovat yksityiset ihmiset, aikakauslehdet sekä eläinsuojelujärjestöt, joiden kotia etsiviä eläimiä Elina kuvaa vapaaehtoistyönään.

s. 4

”Mökkejä voidaan hankkia useampia eri tarkoituksia varten.”

Minna Canth salongissaan.
Kuva **Kuopion kulttuurihistoriallinen museo.** s. 12

s. 14

”Oman perheen kanssa voi ottaa rennosti.”

Aino Kallas

s. 26

VASTUULLISTA JOURNALISMIA

PIRTA

Kalevalaisten Naisten Liiton kulttuuri- ja jäsenlehti

Ilmestyy 18.5., 57. vuosikerta, numero 2.
Pirta ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Toimitus

Päätoimittaja Sirkka-Liisa Mettomäki, puh. 040 580 4964, sirkka-liisa.mettomaki@finlit.fi

Toimitussihteeri Petra Nikkinen, puh. 040 521 7772, nikkinenpetra@gmail.com

Pirran toimitusneuvosto Satu Laatikainen, Merja Leppälahti, Karoliina Randelin, Laura Seesmeri

Graafinen suunnittelu MaaruDesign / Leena Malmberg

Painopaikka Painotalo Plus Digital Oy

Pirran tilausmaksu 30 euroa / vsk.
Nordea Helsingin Yrityspankki
FI90 2142 1800 0097 33

Pirta 2/2018 ilmestyy 18.5.2018.
Aineiston tulee olla toimituksessa 3.4.2018 mennessä. Osoitteenmuutokset oman yhdistyksen kautta.

KALEVALAISTEN NAISTEN LIITTO

Strömbergintie 4 A, 00380 Helsinki
www.kalevalaistennaistenliitto.fi

Puheenjohtaja Dosentti Ildikó Lehtinen, ildikolehtinen@gmail.com

Toiminnanjohtaja Sirpa Huttunen, puh. 050 520 1314 sirpa.huttunen@kalevalaistennaistenliitto.fi

Toimistosihteeri Leena Asp-Rinne, puh. 050 412 2021 leena.asp-rinne@kalevalaistennaistenliitto.fi

Instagram #kalevalaisetnaiset

www.kultti.net

YMPÄRISTÖMERKKI MILJÖMÄRKT
4041 0089
Painotuote

PEFC

ISSN 0783-0424

Kannen kuva **Elina Siira**

Itsetutkiskelua

Kiitos teille kaikille, kun vastasitte jäsenkyselyyn viime syksynä! Piditte Pirtaa Liiton kolmanneksi tärkeimpänä tehtävänä. Vastaukset antavat hyviä aineksia Pirran edelleen kehittämiselle. Vaikka pääsääntöisesti lehteen ollaan tyytyväisiä, niin aina voimme tehdä paremmin.

Kysyimme syys-Pirran kiinnostavinta ja vähiten kiinnostavaa juttua. Kuten arvata saattaa, mielipiteet menivät iloisesti ristiin. Tämä todistaa sitä, että olemme monipuolinen joukko eri-ikäisiä, eri puolilta Suomea ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia naisia, joita kiinnostavat laajasti kulttuuriimme ja kulttuuriperintöömme liittyvät asiat. Liiton teemavuoden huomioiminen Pirrassa on selvästi toimiva ratkaisu. Yhden lehden sisältö on rajallinen, teeman käsittely kaikissa vuoden Pirroissa mahdollistaa enemmän näkökulmia. Tästä kannattaa pitää kiinni jatkossakin.

Kolmas kysymyksemme – mihin suuntaan Pirtaa olisi kehitettävä – tuotti erinomaisen aineiston. Vasta yksivuotiaana päätoimittajana minua ilahdutti se, että jo vuoden 2018 ensimmäisessä Pirrassa olemme onnistuneet ”näppituntumalla” vastaamaan toiveisiinne: Kalevala-korujen vaiheista on nyt palsta, samoin suomen kielestä. Minulla on halua kuunnella toiveita, ja toivon, että pääsemme ihan kasvokkain keskustelemaan Pirrasta syksyllä Rovaniemellä.

Yksi iso haaste Pirran tekijöille on sen kahtalainen tarkoitus: jäsenlehti ja kulttuurilehti. Jos lehdessä on paljon jäsenasiaa, se ei välttämättä ole kovin merkityksellistä lukijoille, jotka eivät ole kalevalaisia naisia. Haluammeko lisää toimijoita kalevalaisiin naisiin, haluammeko, että Pirtaa lukisivat myös muut kuin kalevalaiset naiset? Tämä on asia, johon meidän on löydettävä tasapaino. Liiton verkkosivut ovat tässä pohdinnassa keskeisessä roolissa, niiden kautta on mahdollista julkaista paljon enemmän sisältöä kuin sivumäärältään rajoitetussa painetussa lehdessä. Pirta on kuitenkin jäsentensä lehti, sen pidämme mielessämme.

Tässä Pirrassa nousee kalevalainen koti -teeman lisäksi esiin kaksi asiaa: vuoden 1918 sisällissota ja satavuotias Viro. Toivon niiden johdattavan myös aiheiden laajempaan pohdiskeluun. Erilaisten näkökulmien kuunteleminen ja suvaitseminen sekä yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen ovat voimavarojamme, jos taas suljemme korvamme ja linnoittaudumme, siitä ei hyvää seuraa.

Kesä tekee tuloaan ja aina se on tullut. Kesä on meistä useimmille myös loma-aikaa: kuka lomailee reissussa, kuka mökillä, kuka kotipihassa. Lomalla on toivottavasti aikaa myös mietiskelyyn ja itsetutkiskeluun. Taidanpa seurata Eeva-Liisa Mannerin runoa Kaksoisteema ja ”lähden pitkälle matkalle itseeni, siihen itseen, jossa en ole koskaan käynyt …”.

Oikein hyvää kesää!

Sirkka-Liisa Mettomäki

Kuva **Gary Wornell**

Teksti **Kati Pitkänen**
Kuva **Kuvia Suomesta / Päivi Karhunen**

Mökkeily moninaistuu

Mökkeily on kuulunut suomalaiseen kulttuuriin pitkään. Vaikka mökkeilyn paikat ja muodot ovat muuttuneet, luonto, pako arjesta ja perheen yhdessäolo ovat säilyttäneet paikkansa keskeisinä mökkeilymotiiveina. Yhteiskunnalliset muutokset muovaavat mökkikulttuuria, joka elää parhaillaan moninaistumisen vaihetta.

Kesämökki, kesäpaikka, loma-asunto, vapaa-ajan asunto, kakkosasunto, huvila – rakkaalla lapsella on monta nimeä. Ja monta on mökkiäkin, yhteensä yli puoli miljoonaa levittäytyneenä ympäri Suomea meren, järvien ja jokien rannoille, saarille ja tuntureille. On arvioitu, että kahdesta kolmeen miljoonaa suomalaista mökkeilee säännöllisesti ja lähes jokainen meistä on joskus käynyt mökillä. Mökkikulttuuri ei ole yhtä laajalle levinnyt missään muualla maailmassa.

Mökkikulttuuri juontaa juurensa 1800-luvulle. Puhuttiin huviloista, jotka olivat varakkaan kaupunkilaisväestön maaseudulle rakennuttamia koristeellisia asuntoja, jonne vetäydyttiin kesänviettoon. Ensimmäiset huvila-alueet sijoittuivat rannikkokaupunkien, joidenkin sisämaan kaupunkien sekä esimerkiksi kylpylaitosten yhteyteen. Huviloiden rakentamista inspiroi kansainvälinen romanttinen kulttuurivirtaus, jossa ihannoitiin luontoa ja maisemaa, mutta toisaalta suurikokoiset ja näyttävät huvilat pönkittivät myös omistajiensa sosiaalista asemaa. Herrasväen huviloilla vietettiin juhlia, seurusteltiin naapurihuviloiden kesänviettäjien kanssa ja käytiin näyttäytymässä huvilakaupungin kaduilla samalla kun nautittiin luonnonläheisyydestä ja otettiin vapauksia kaupunkiarjesta.

Mökkeily levisi laajempiin kansankerroksiin 1900-luvulla ja erityisesti sotien jälkeen. Huvilan ohella ja sijaan alettiin puhua kesäasunnoista ja -mökeistä, jotka olivat ulkoisilta puitteiltaan huviloita vaatimattomampia. Mökkien haluttiin sulautuvan ympäröivään maisemaan, ne olivat edeltäjiään pienempiä ja myös tehdasvalmisteiset mökit alkoivat yleistyä. Mökkejä rakennettiin entistä kauemmas kaupungeista kun autonomistus yleistyi ja vuosilomalainsäädäntö mahdollisti ensimmäistä kertaa useamman viikon yhtämittaisen loman kaupunkien keskiluokille ja työväestölle. Kesämökin hankintaan motivoi kaipuu maalle ja kotiseudulle. Monet maalta kaupunkiin muuttaneet rakensivatkin mökin kotitilan maista lohkais-

”Mökkeilystä on tullut kiistämätön osa suomalaista kulttuuria ja vapaa-ajan viettoa.”

tulle tontille, lapsuuden maisemiin. Mökeiltä alettiin hakea luonnonläheisyyden ohella kodikkuutta sekä ajanviettoa omassa rauhassa perheen ja lähisuvun kanssa.

Helsinkiläistä juhannuksenviettoa.
Kuva **Jussi Hellsten / Helsinki Marketing**.

1900-luvun loppupuolella ja 2000-luvulla mökkeilystä on tullut kiistämätön osa suomalaista kulttuuria, vapaa-ajan viettoa ja joskus jopa osa merkityksellistä arkea. Termi ”kesämökki” on vakiinnuttanut asemansa niin kulttuurintuotteissa kuin arkikielessä. Virallisemmissa yhteyksissä on mökin sijaan haluttu kuitenkin puhua vapaa-ajan asunnoista. Suomen kieleen on istutettu myös kakkoskodin- ja -asunnon sekä monipaikkaisen asumisen käsitteitä, kun mökeillä on alettu viettää yhä pidempiä aikoja ja niitä on varustettu ympärivuotiseen käyttöön soveltuviksi. Nykyaikaiset mökit lähenevät ulkomuodoltaan taas alkuaikojen huviloita ja ne ovat usein varusteltu kaikin nykyaikaisin mukavuuksin, jotka mahdollistavat niin arjen askareiden kitkattomuuden kuin tietoverkkoyhteydet maailmalle. Mökkeilyn päämotiiveina ovat kuitenkin säilyneet kaipuu luontoon ja maalle sekä yhdessäolo perheen kanssa. Mökeillä vietetään aikaa erilaisten mökkipuuhien ja luontoaktiviteettien parissa tai vain rentoutuen ja rantasaunan löylyistä nauttien.

Uudet mökkeilijäsukupolvet

Uusia mökkejä ei enää valmistu takavuosien tahtiin ja nykyiset mökkien omistajat ikääntyvät, mikä on herättänyt huolta suomalaisen mökkikulttuurin surkastumisesta. Mökkien on epäilty jäävän tyhjilleen ja ränsistyvän, kun nuorempien sukupolvien epäillään mieluummin suuntaavan kaukomaille kuin maaseudulle hyttysten syötäväksi. Tutkimukset eivät näitä pelkoja kuitenkaan vahvista. Vaikka mökinomistus keskittyykin voimakkaasti suurille ikäluokille, ovat myös nuoremmat sukupolvet kasvaneet suomalaiseen mökkikulttuuriin kun vanhempien ja isovanhempien mökeille on suunnattu loman viettoon pienestä pitäen. Epäilyksistä huolimatta nuoremmat sukupolvet eivät kaipaa mökiltä teknologiaa, mukavuuksia tai elämyksiä, vaan kaipuu luontoon, yhdessäolo perheen kanssa ja sukupolvelta toiselle siirtyneestä sukumökistä huolehtiminen näyttäisi motivoivan myös tulevia sukupolvia.

Mökkikulttuuri ei siis näivety, mutta muuttaa muotoaan yhteiskunnallisten muutosten myötä, kuten historiassa on aiemminkin käynyt. Käsillä on mökkeilyn moninaistumisen aika. Globalisaation ja teknologisen kehityksen myötä liikkuminen on lisääntynyt, matkailusta tullut arkipäivää ja työnteosta paikkariippumatonta. Myös mökeistä on tämän kehityksen myötä tullut entistä useammin osa monipaikkaista liikkuvaa elämäntapaa, jossa yhdistetään erilaisten asuinympäristöjen hyvät puolet ja vietetään aikaa itselle mielekkäissä ympäristöissä. Mökin ja vakituisen asunnon roolit ovat voineet vaihtaa paikkojaan, kun arki kiinnittyykin mökille ja vakituisella asunnolla käydään vain pistäytymässä ja nauttimassa esimerkiksi kaupunkien kaupallisista ja kulttuuripalveluista. Mökkejä voidaan hankkia myös useampia eri tarkoituksia varten. Jo nyt yleistä on, että samalla kotitaloudella on käytössään perinteisen järvenrantamökin ohella mökki tai lomaosake matkailukeskuksessa tai ulkomailla.

Eräs parhaillaan näkyvästi suomalaista yhteiskuntaa ja ihanteita muovaava tekijä on ympäristötietoisuuden lisääntyminen. Elämäntapojen kestävyydestä on tullut entistä keskeisempi ihmisten kulutusvalintoja ja ajankäyttöä ohjaava tekijä. Myös matkailun ja mökkeilyn ympäristövaikutukset on nostettu esille. Mökkiläiset ovat asentaneet aurinkopaneeleita, jätevesijärjestelmiä ja kantaneet huolta mökkijärvien ja -jokien tilasta. Kestävät kulutusvalinnat voivat tulevaisuudessa konkretisoitua esimerkiksi entistä ekologisemmassa mökkirakentamisessa ja käytännöissä. Mökille voidaan matkustaa oman henkilöauton sijaan yhteiskäyttöautolla ja oman sijaan voidaan valita yhteisomisteinen mökki. Pitkiä lentomatkoja karttava saattaa valita viettävänsä lomansa mieluummin kotimaassa mökillä, mikä voi lisätä mökkeilyn suosiota.

Vaikka mökkeilyn motiivit vaikuttavatkin pysyviltä, kukin sukupolvi luo omanlaisensa mökki-ihanteet. Siinä kun huviloiden herrasväki inspiroitui 1800-luvun kansainvälisistä romantiikan kulttuurivirtauksista, ovat myöhemmät sukupolvet vaalineet mökeillä maaseutuidylliä vastapainona yhteiskuntamme kaupungistumiselle ja mökkejä ympäröivän maaseutumaiseman muutoksille. Uudet mökkisukupolvet voivat tuoda mökeille mukaan esimerkiksi kestävien elämäntapojen ihanteet. Liikkumaan ja matkailemaan tottuneet ikäluokat saavat vaikutteita entistä laajemmin ja lisääntynyt maahanmuutto ja rajat ylittävä mökkiliikenne tuovat mökeille uudenlaisen kulttuuritaustan omaavia omistajia. Mökkeilyn muodot moninaistuvat omistajien ja käyttäjien muuttuessa.

Kirjoittaja on YTT ja Suomen ympäristökeskuksen tutkija, joka on tutkinut suomalaisten vapaa-ajan asumista ja mökkikulttuurin muutosta.

Kaupunkilainen kesän lapsi

Teksti **Petra Nikkinen**

Kesällä syntynyt kalevalainen nainen Seija Lehtonen on viettänyt useita vuosia juhannukset nykyisessä kotikaupungissaan Helsingissä. Lehtosen mukaan on mukavampi jäädä hiljaiseen kaupunkiin, kuin lähteä ajamaan ruuhkaan ja lopulta nääntyneenä ”tappamaan itikoita johonkin pusikkoon”. Kaupungissa on juhannuksena oma erityinen tunnelmansa.

– Mikä ihana rauha! Aattoaamuna on kiva käydä ruokaostoksilla esimerkiksi kauppahallissa ja torilla. Siitä perinteestä pidän kiinni vieläkin, jos vain suinkin mahdollista. Suosin kesälomailua heinä-elokuussa, joten on turha kiirehtiä ruuhkiin juhannuksena.

Seija Lehtonen pitää kotimaan matkailusta. Kesään voi kuulua esimerkiksi oopperaa, kansanmusiikkia, uimista ja saunomista. Yksi kesän kohokohdista on kesälavat, joita hän on kiertänyt ympäri Suomea.

– En yleensä matkusta kesäisin ulkomaille. Jos menen mökkeilemään, matkanteko on minulle osa mökkeilyä. Ulkosaaristoon matkustaessa nautin merimatkasta, syön eväitä, kudon sukkaa lauttajonossa tai otan aurinkoa lautalla. Sisämaahan matkustaessa voi pysähtyä eri kahviloissa ja tehtaanmyymälöissä.

Lapsuuden kesät Lehtonen vietti kotonaan järven rannalla ja erillistä mökkiä ei ollut.

– Mökkeilyn mallia en juuri saanut, mutta myöhemmin aikuisena olen saanut nauttia mökkeilyn iloista. Saaristossa erityisesti luonto on lähellä jatkuvasti: meri, aallot, linnut, kattoon ropiseva sade. Mutta ihana on sekin tunne, kun mökiltä palattua voi aamulla mennä lämpimälle kaakelilattialle kylppäriin – ilman kumisaappaita – eikä tarvitse varoa käärmeitä.

Seija Lehtonen Seurasaaressa Niemelän torpan aidan edessä. Torppa on tuotu Seurasaareen Seijan syntymäkunnasta Konginkankaalta.

Mökkini on kotini

Teksti **Petra Nikkinen**, kuva **Matti Oksa**

Kaisu Mokkila elää unelmaelämäänsä. Sääksmäellä asuva kalevalainen nainen on juuri muuttanut vanhasta maalaistalosta Ritvalassa sijaitsevan lahdenpoukaman äärelle. Mökissä on ulko-wc ja sisään tulee ainoastaan kylmä vesi.

– Talvella se vaatii asennoitumista, mutta mökki on hyvin rakennettu ja eristetty.

Mökkimaisemat ja ympäröivä luonto ovat Mokkilan mieleen. Seuraa uudessa kodissa pitävät kymmenen kanaa ja yksi kissa.

– Tykkään vuodenaikojen vaihtelusta. Minulle nautintoa on se, että istun nojatuolissa yksi valo päällä, kudon ja katselen samalla, kun aurinko laskee metsän taakse. Minulla ei ole televisiota eikä älypuhelinta ja olen juuri luopumassa auton käytöstä. Tämän kaltainen elämäntapa rytmittää elämääni ihan eri tavalla.

Helsingin keskustassakin työskennelleellä Mokkilalla ei ole kaipuuta takaisin kaupunkiin.

– En osaa kuvitella itseäni enää kaupunkiin. Käyn säännöllisesti ystävien ja sukulaisten takia Helsingissä ja Tampereella, mutta haluan mieluiten tulla aina yöksi kotiin.

Mokkila asuu mökillä vuoden ympäri, joten vapaa-aika kuluu kotona ja lähialueita koluten.

– En ymmärrä, että ihmiset matkustavat Lappiin kävelemään. Itse suosin lähimatkailua, lähiruokaa ja ylipäätään harrastuksia, joita voi harrastaa kotipiirissä. Koen olevani suuresti etuoikeutettu, koska voin vaikuttaa omiin työaikoihini ja sen sisältöön sekä vapaa-aikaani, josta nautin valtavasti.

Kesämökkeilyä, siihen liittyvää saunomista sekä oleilua luonnossa Mokkila suosittelee kaikille.

– Suomalaisille mökkeily on merkityksellistä ja hyvä niin. Se onkin äärettömän tärkeää juuri luontoyhteyden kannalta. Ihminen kaipaa luonnostaan oleilua järven rannalla tai metsänreunassa – kiireettömyyttä, jossa asiat asettuvat oikeisiin mittasuhteisiinsa.

Kaisu Mokkila nauttii kahvit rannassa kevään ensimmäisinä päivinä.

Tupa täynnä tarinoita

Monnin maaliskuisessa maalaismaisemassa Hausjärvellä seisoo yli satavuotias hirsitalo, joka rönsyilee ajan kerrostumia. Talon tarinaa jatkaa Paula Susitaipaleen elämää säkenöivä perhe.

Teksti ja kuvat **Satu Laatikainen**

Muotoilija, tuottaja Paula Susitaival asuu kolmen tyttärensä kanssa kotiaan, joka on vuosien saatossa muotoutunut boheemien asujiensa näköiseksi. Joensuussa kasvanut ja Helsingissä nuoruutensa viettänyt Paula päätyi Monniin talon takia: tuvassa on tilaa rakkaalle harrastukselle musiikille, ja pihalla voi kasvattaa hyötykasveja.

Folklorea ja kansatiedettä hartaasti harrastavan ja Kalevalan ohella muut maailman eepokset tarkasti tutkineen Paulan omat kiinnostuksen kohteet näkyvät värikylläisessä kodissa, jonka seinillä ja nurkissa on loputtomasti yksityiskohtia.

– Historia, kulttuurien juuret ja mytologia ovat aina innostaneet minua – kaikki se, millaisia tarinoita ympäröivä esinemaailma, ruoat, tavat, laulut ja tanssit suodattavat maailmasta.

Freelancemuotoilijana, graafisena suunnittelijana ja monenlaisissa tehtävissä kulttuurin järjestökentällä työskentelevä nainen on hyödyntänyt innostustaan myös näyttelyissä, tuotannoissa ja lukuisissa muissa töissään.

– Perinne-kulma tulee mukaan aina vähintään takavasemmalta, mutta pyrin saamaan siihen aina mahdollisimman laajan ja tuoreen näkymän. Itselleni esimerkiksi kansallispukubuumi on tärkeä, ja olen keräillyt kansallispukujen osia. Kansan käsityöt innostavat, ja viime aikoina olen opetellut punontaa, Paula kertoo.

Oman kodin onnenlintu

Historiaa henkivän talon möi Paulan perheelle siinä vuosikymmeniä asuneen antrealaisen perheen perikunta. Kylällä on edelleen paljon juuriltaan siirtokarjalaisia, joita saapui Hämeen ja Uudenmaan rajalle sukukunnittain sodan aikana.

Peltojen keskellä mutkittelevan kylänraitin varrella sijaitseva talo on saanut suojelumerkintäehdotuksen, eli se tulee mahdollisesti suojelluksi jossain vaiheessa. Talon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa, mutta Riihimäen kaupunginmuseon aineistoissa talo näkyy jo 1800-luvun puolivälin ratalinjauskartoissa.

Uusimmat asukkaat ovat tehneet kodistaan oloisensa – pieteetillä.

– Karjalaisen menneisyytensä kunniaksi laatoitin vessan lattiaan punaisen onnenlintu-kuvion. Seinäpahveja on poistettu jonkin verran, jotta kauniit hirret on saatu esiin. Tuvan katossa puolestaan oli hienoa 50-lukulaista sormipaneelia, mutta sen alta paljastui talon tummanpuhuva katto. Vaikka ajan kerrostumia arvostankin, 80-lukulaiset mäntyrakenteet olivat vähän liikaa, Paula naurahtaa.

Talon vaiheita on edelleen näkyvillä runsaasti, ja muun muassa tuvan 50-luvulta peräisin oleva keittiö on saanut jäädä paikoilleen.

– Ne ovat autenttisia fragmentteja ja merkkejä siitä, miten talo on elänyt ja mitä eri aikakaudet ovat mukanaan tuoneet.

Vaikka koti on tärkeä tukikohta, on koti kansanmusiikkia rakastavalle Paulalle ennen kaikkea talo, jossa voi musisoida sielunsa kyllyydestä. Maalla saavat niin lapset kuin aikuiset metelöidä täysin vapaasti.

– En sinänsä ihannoi omakotitaloasumista. Pihallani kasvaa perinneperennaa ja hyötykasveja, ja säilöntä, luonnonmukaisuus, ruoanlaitto leivinuunissa ja oman ruoan kasvattaminen kiinnostavat ja innostavat minua kyllä. Pääasia on kuitenkin, että on tilaa soittaa.

Kunhan on musiikkia!

Musiikki on kuulunut Susitaipaleen naisten elämään aina. Kansanmusiikille Paula kertoo menettäneensä sydämensä yläasteikäisenä Värttinän imussa. Kansanmuusikoiden avosylisestä yhteisöstä on tullut toinen perhe.

– Soittaminen on kivointa, mitä tiedän. Kansanmusiikkijameissa ammattilaiset ja harrastelijat soittavat rinnakkain ilman kitkaa. Se on aitoa yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä, täydellistä luomisen vapautta, jossa yhteisenä nimittäjänä on rakkaus musiikkiin.

Viulun lisäksi avainviulua ja banjoa soittava Paula ehtii vapaan jamittelun lisäksi olla jäsenenä niin kansanmusiikkiduossa kuin -kvartetissa. Soittamisesta ei oteta paineita – moni muusikkoystävä elää ruuhkavuosia, joten soittaminen antaa ennen kaikkea hengähdystauon ja loputtomasti kerroksia tarjoavan maaston.

(jatkuu) ››

”Pääasia on, että on tilaa soittaa.”

Monnin elämää pursuilevassa talossa arkea eletään kuin missä tahansa lapsiperheessä.

”Jaetuista tarinoista syntyy ykseyden tunne.”

– On ihana löytää ”uusia” hyviä biisejä perinnearkistoista. Tradibiisit ovat näennäisen yksinkertaisia kappaleita, joissa on paljon sisältöä. Soitetusta perinnemusiikista suuri osa on tanssimusiikkia ja pelimannimusiikki tietyn kansanosan ajan viettämisen historiaa. Siihen ovat kuuluneet niin tanssin sosiaaliset lataukset ja dynamiikka kuin se, miten ja missä on ylipäätään tanssittu.

Paula kuvailee, kuinka esimerkiksi syntyjä syviä pohtivissa, luontometaforia hyödyntävissä rekilauluissa kiteytyy suomalainen luonne, sisäänpäinkääntyneisyys.

Siitä luonteenpiirteestä ei tosin ole tietoakaan kansanmuusikoiden kesäisessä paratiisissa Kaustisella. Joka heinäkuu Paulakin pakkaa soittimensa ja tyttönsä reissuun kohti aamusta yöhön jatkuvaa soitantaa ja kohtaamisia ystävien kanssa.

– Tytöt ovat kasvaneet Kaustisen kansanmusiikkijuhlien ”näppäriputkessa”. Siellä on saatu äärikokemuksia, joiden rinnalla tavallinen musiikkiopistoarki ei oikein hetkauta. Näppärikonsertti on se kesän hetki, jolloin ”kaikki vanhemmat itkevät”. Lapsetkin käsittävät, että se on jotain erityisen hienoa.

Elämän jakamisen ilo

Monnin elämää pursuilevassa talossa arkea eletään musisoinnin lisäksi kuin missä tahansa lapsiperheessä: tehdään ruokaa, leikitään, luetaan, katsotaan tv:tä ja tehdään itse videoita. Lapsilleen Paula haluaa välittää kipinän kiinnostua kaikesta ympärillä olevasta.

– Toivon, että tytöillekin jää elämää kohtaan kyselevä pohjavire ja uteliaisuus maailmaa kohtaan; että he pohtisivat, miksi asiat ovat sellaisia kuin ovat.

Susitaipaleiden sukuun kuuluu eri aatteiden äärilaidoilta värikkäitä hahmoja, jotka eivät nuoremman polven elämään ole kuitenkaan enää vaikuttaneet. Vaikka oma tausta ja juuret ovat olleet lähtökohta matkoilla ihmisen ja kulttuurien alkulähteille, sanoo Paula vaikuttuneensa siitä havainnosta, miten vähän omasta ylipäätään on lopulta omaa.

– Jaetuista tarinoista syntyy ykseyden tunne. Kaikki ainutlaatuisuus ja kauneus tietenkin liikuttaa omalla tavallaan. Olen alkanut itkeä Petäjäveden vanhassa kirkossa puisen kynttiläkruunun alla. Yksi lempipaikoistani maailmassa on puolestaan Kansallismuseon rukinlapahuone.

Historian virrassa Paulaa koskettavat pienet tarinat; arjen sankaruus ja naiset, jotka hoitavat ”koko paletin”.

Sankaritekoja arki Monnissakin joskus vaatii. Tässä talossa on kuitenkin taito tehdä elämästä juhlaa. Sellaiseksi se kääntyy viimeistään aina silloin, kun ystävät saapuvat soittimineen ja Monnin kylällä kajahtaa arkista soitantaa komeammin.

Antiikkia, antiikkia

Kun minä olin nuori, sanottiin, että jos aloittaa lauseen ”kun minä olin nuori”, se merkitsee, että on tulossa vanhaksi. Voi hyvin olla. Mutta koska olen tulossa vanhaksi, voin aloittaa kolumnini näin.

Teksti **Virpi Hämeen-Anttila**, kuva **Otava / Mirva Kakko**

Kun minä olin nuori, sana vintage viittasi viineihin. Meillä juotiin viiniä harvoin, eikä se varmasti ollut vintagea. Myös ajatus siitä, että hankkisi vanhoja tavaroita tai vanhoja vaatteita, oli kovin outo. Jos esine oli vanha, se oli jonkun loppuun käyttämä ja hylkäämä ja sen näköinenkin. Oli häpeällistä, jos vaate oli vanha tai vanhanaikainen. Perheeni eli säästäväisesti, joten minulla oli vanhoja vaatteita. Äitini, joka tuli maalta köyhästä perheestä, pukeutui pitkään kuin 1940-luvulla. Sellainen ei tehnyt hyvää vaikutusta toisiin.

Himoitsin uusia pukineita. Niin kaikki muutkin, vaikka ne oli usein tehty tekokuiduista tai sekoitekankaista, joita nykyään pidetään kaikin tavoin kauheina. Herkkäihoiset kärsivät, kun polyesteriä tai muuta huonosti hengittävää kangasta pantiin ihoa vasten. Vaatteiden sisällä kutisi ja hikoili. Ajan muodin tiukka leikkaus lisäsi epämukavuutta. Mutta tärkeintä oli näyttää hienolta.

Vanha muoti ei tehnyt paluuta. 70-luvulla sanouduttiin irti 60-luvun kypäriksi tupeeratuista tukista ja putkimaisista hihoista ja lahkeista, 80-luvulla 70-luvun värit, hiuskuontalot ja leveälahkeiset samettihousut näyttivät kauheilta, 90-luku ihmetteli 80-luvun hartiatoppauksia ja porkkanamallisia housuja.

Vuosituhannen vaihteessa jokin muuttui. Tavalliset ihmiset alkoivat keräillä vanhoja esineitä. Ennen vain rikkaat olivat tehneet sitä. Mutta uusi antiikki ei ollut kallista ja vuosisatojen ikäistä. Se oli isoäidin ajalta ja usein käyttötavaraksi tehtyä. Vanha muoti alkoi kiinnostaa. Parasta oli, jos sai käsiinsä aidon vanhan vaatteen. Se oli nyt vintagea.

Muutos lienee johtunut siitä, että massatuotanto ja kertakäyttökulutus olivat menettäneet hohtonsa. Niiden varjopuolia tuli yhä enemmän näkyviin. Laatu heikkeni, kun globalisaatio tuotti halvan työvoiman maista kiireellä ja kaikista kuluista tinkien tehtyä tavaraa. Monet esineet jopa valmistettiin sillä ajatuksella, että mitä väliä, kohta kuitenkin ostetaan uusi. Eettisesti ajattelevat havahtuivat halpatyövoiman huonoon kohteluun ja hillittömän kulutuksen aiheuttamaan ympäristön kuormitukseen ja saastumiseen.

Olen itse mukana muutoksessa. Rakastan vanhoja taloja, satavuotiaita astioita ja 1920-luvun vaatteita. Monien lailla arvostan sitä, miten huolella ne on tehty. Silloin ennen taloa rakentaville oli kunnia-asia, että työn jälki oli laadukasta ja kestävää. Vaatteita ei osteltu joka viikko, joten ne valmistettiin hyvästä kankaasta ja ommeltiin kestäviksi. Tavara hankittiin ajatellen, että sitä pitää katsella pitkään, mielellään koko elämä. Kun kaikkea oli vähemmän, sille annettiin enemmän arvoa.

On tyhmää, jos vintage merkitsee vain supernimien suunnittelemien käsilaukkujen ja kenkien metsästystä. Mutta vanhan tavaran arvostuksen soisi muuttuvan elämänasenteeksi. Nykyinen kulutustahti ei ole terve. Jos ajattelemme tulevaa maailmaa, pidämme kiinni vanhasta niin pitkään kuin suinkin, kierrätämme ja ostamme vanhaa. Lisäksi meidän on vaadittava, että meille tuotettaisiin hyvää, eettistä ja kestävää. Yritystenkään ei tarvitse itkeä voittojensa perään, jos suostumme maksamaan kestävyydestä ja laadusta. Meillä olisi varaa korkeampaan hintaan, jos ostaisimme kymmenen tavaran sijaan yhden.

Kun minä olin nuori, sanottiin: ”köyhän kannattaa ostaa vain parasta”. Ohje ei kehota työtöntä ottamaan velkaa ja marssimaan Vuittonille. Se tarkoittaa, että viisas hankkii sellaista, mitä ei tarvitse kohta heittää pois.

Minnan salonki

Minna Canthin koti- ja liiketalo Kanttila Kuopiossa on ollut jo vuosia purku-uhan alla. Nyt kuopiolainen kulttuuriväki tekee tosissaan töitä rakennuksen suojelemiseksi.

Teksti **Liisa Kiianlinna**
Kuva **Vicente Serra / Kuopion kaupunki**

Historiallisesti merkittävä ja keskellä Kuopiota sijaitsevaa Kanttila on ulkopuolelta aikansa kuva; kaunis ja vanhaa historiaa henkivä. Talo ja sen sisäpuoli ovat päässeet kuitenkin pahasti rapistumaan ja rakennus on kipeästi remontin tarpeessa. Jo vuosikymmenten ajan Kanttilaa on ympäröinyt suunnitelmien kirjo: välillä talosta on pitänyt rakentaa asuinkerrostalo, välillä se on pitänyt museoida kotimuseoksi.

Ymmärtääkseen talon kulttuurihistoriallista merkitystä on palattava sen historiallisiin käänteisiin. Minna Canthin merkitys sekä henkisen että aineellisen historian piirissä Kuopiossa on kiistaton. Hänen nimensä ehti näkyä Pohjois-Savon liike-elämässä 124 vuotta. Minna asui Kanttilassa kahteen otteeseen: ensin lapsuudessaan kymmenen vuotta perheensä kanssa ja tämän jälkeen vuodesta 1880 kuolemaansa asti. Kanttilan rakennuksessa hän harjoitti menestyvää kauppapuotia sekä kirjoitti siellä merkittävimmät teoksensa.

Kanttilassa virisi myös monipuolinen kulttuurielämä, joka toi Kuopioon välillä koko Suomen kulttuurikerman. Helsingissä kuuli usein sanottavan, että miten tuo pikkukauppias, tuo lankapuodin rouva pysyi niin pirteänä, avara-aatteisena ja oli saavuttanut syvällisen ihmistuntemuksen? Salaisuus lienee se, että Minnan salongin ovet olivat aina avoinna kaikille. Kanttilan rakennuksen sisätilat ovat todistaneet nuoren älymystön, kuten Järnefeltin ja Erkon nuorten, lähes päivittäiset vierailut Minnan luona. Myös monet taiteilijoista kuten Jean Sibelius, Akseli Kallen-Gallela ja Karl August Tavastjerna olivat tuttu näky Kanttilassa. Hänet tunnettiin Kuopiossa ihmisrakkaana, sosiaalisena ja velvollisuudentuntoisena. Kanttilaan asetuttuaan hän poistui Kuopiosta harvoin — hänelle riitti kuopiolainen miljöö ja Kanttilassa viihtyvä seurapiiri.

Kanttila oli koko elämä

”Naura jos tahdot, mutta kyllä se on - kauppa. Siinä minä elän tätä nykyä koko sielullani. Se on viimeinen ajatukseni illalla, se on ensimmäinen aamulla ja yöllä, kun valvon! En ole koskaan rakastanut mitään muuta maailmassa niin kuin tätä minun kauppaani. Ja nyt olen päättänyt, etten minä anna sen hävitä kuolemanikaan jälkeen, vaan teen testamenttini, jossa asetan perilliset osakkaiksi ja Ellin taikka jonkun maan lapsista kaupan hoitajaksi.”

Näin kirjoitti Minna Canth ystävälleen Kuopiosta neljäntoista työntäyteisen vuoden jälkeen. Minna oli pitänyt kaupassaan tärkeimmät ohjakset omissa käsissään: ostot, tavarantoimitukset ja asiakassuhteet. Jopa liikkeen tilikirjat ovat Minna Canthin kauniilla käsialalla kirjoitettuja. Toisin kuin muut kuopiolaiskauppiaat, hän piti kauppaa yksin säästyen konkursseilta.

Minna Canthin luopuessa liiketoiminnastaan työtä jatkoi hänen perillisensä. Vuosina 1897–1902 liike toimi nimellä Minna Canthin Perilliset ja toiminta muutettiin osakeyhtiöksi. Osakkaina olivat Minnan lapset, lääketiedettä opiskellut Elli Canth, joka työskenteli liikkeessä elämänsä loppuun asti sekä vuodesta 1917 vuoteen 1929 asti liikettä johtanut Jussi Canth. Jussi Canthin kuoleman jälkeen liikkeenjohdon otti hänen vävynsä, varatuomari Kaarlo Lommi ja kangaspuolen johtajaksi nousi hänen tyttärensä Aune Canth.

Konsuli Lommin aikaa kesti yli kolmekymmentä vuotta. Perillisten kesken oli syntynyt linjaerimielisyyksiä ja perikunta oli käynyt oikeutta jo vuosikymmeniä pesänjaosta käyden läpi kaikki oikeusasteet. Lopputuloksena pesä oli jaettava. Oy Minna Canthin Perillisten päätoimipaikan kiinteistö realisoitiin huutokaupassa 7.3.1974. Valtio huusi Kanttilan virastokäyttöön alihintaan paikallisten liikemiesten pidättäytyessä huudoista uskoen rakennukseen liittyvien kulttuuriarvojen säilyvän valtion hoteissa. Valtio suunnitteli kuitenkin rakennuksesta poliisitaloa, mutta kohun noustua suunnitelmista luovuttiin.

Kanttila tänään

”Elämä on taistelua, ihanaa taistelua”, kuten Minna Canth sanoi aikoinaan. Taisteluun on ryhdytty, sillä vastikään perustettu uusi organisaatio Minna Canthintalo ry on ostanut Kanttilan ja sitä ympäröivän tontin ja samalla ryhtynyt toimiin talon kunnostamiseksi ja residenssin toiminnan suunnittelemiseksi. Suunnitteilla on myös mesenaattikampanja, joka kerää varoja Kanttilan kunnostamiseksi. Kampanjan yhteydessä järjestetään tempauksia kuten Minnan portaat -juoksu Puijolla, lukudraama kirjailija Anna Krogeruksen näytelmästä Yhdeksän syytä elää sekä ompeluseurat Kanttilan tiloihin.

Kuopiolaiset kulttuurijärjestöt odottavat yhä Kanttilan saamista kulttuurikäyttöön sen historiallisen merkityksensä, perinteiden ja hyvän sijaintinsa vuoksi. Joko nyt vihdoin kuopiolaiset saisivat ratkaisun Kanttilaan ja kulttuuri-ihmiset tilan toimia? Eittämättä Minna Canth on sen arvoinen, että hänen muistokseen pitäisi Kanttila elävöittää uudelleen toimivaksi kulttuurin keskittymäksi.

”Minnan salongin ovet olivat aina avoinna kaikille.”

INFO

Aikaansa edellä

Seitsemän lapsen yksinhuoltaja- ja ansioäiti oli puuhaamassa ensimmäistä yhteiskoulua ja viitoittamassa naisille yliopisto-opiskelua. Leskeksi jäätyään hän kirjoitti valmiiksi esikoisnäytelmänsä Murtovarkaus 1879. Ura näytelmäkirjailijana oli alkanut. Muutaman vuoden kuluttua Minna Canthin nimi tunnettiin jo ympäri Suomea.

Minna Canth oli erityisesti naisen sielunelämän tarkkanäköinen kuvaaja. Kauppa-Lopo, Alma Karell, Sylvi tai Papin perheen Maiju hehkuvat naisen sielun monikulttuurisuutta. Minnan eläytyminen naiskohtaloihin on hienosyistä. Hän ei moralisoi, tapahtumat puhuvat puolestaan. Karun kielen ja voimakkaan julistuksen myötä syntyy lukijalle/kuulijalle vapauttava elämys.

Kirjoittaja on kalevalainen nainen Kuopiosta ja Kalevalaisten Naisten Liiton II varapuheenjohtaja. Hän on asunut Kuopiossa yli 40 vuotta ja työskennellyt aikoinaan Kanttilan tiloissa Kuopion lääninhallituksessa lääninoikeuden palveluksessa.

Perheellisen opiskelija-asumista

– Kotona minua tarvitaan pitämään arkea yllä, sanoo Monica Vähäsalo, joka asuu perheineen opiskelija-asunnossa.

Teksti ja kuvat
Karoliina Randelin

Monica Vähäsalo, 28, asuu opiskelijoille suunnatussa kolmihuoneisessa perheasunnossa Jyväskylässä yhdessä avopuolisonsa ja heidän Unto-vauvansa kanssa. Osan ajasta perheen luona majailee myös avopuolison seitsemänvuotias tytär Vanda. Monica opiskelee sosiologiaa Jyväskylän yliopistossa, koska häntä ovat aina kiinnostaneet ihmiseen liittyvät asiat, erityisesti ihmisten käyttäytyminen toistensa seurassa. Opinnot ovat gradua ja harjoittelua vaille valmiit.

Monican arki on tällä hetkellä vauva-arkea, koska hän on vanhempainvapaalla. Hän viettää paljon aikaa Unton kanssa kahdestaan, sillä puoliso on vuorotöissä. Päiviin kuuluu vauvan kanssa ulkoilua, leikkiä, syömistä, nukkumista, vaipanvaihtoa ja asioiden ihmettelyä yhdessä. Myös ystävien tapaaminen ja retket esimerkiksi kirjastoon kuuluvat ohjelmaan. Vaikka arki on välillä raskasta, koti on kuitenkin paikka, jonne on aina mukava tulla. Monican lempipaikka kotona on tällä hetkellä sänky, sillä siinä on hyvä levätä ja nukuttaa vauvaa.

Monican asumistyyli edustaa vuokralla-asuvan perheellisen opiskelijan asumistapaa. Monica asuu Jyväskylässä Kuokkalan alueella, jota hän kuvailee mukavaksi ja omanlaisekseen alueeksi. Kuokkalassa asuu muun muassa paljon opiskelijoita ja perheellisiä ihmisiä, joten Monica on itsekin tyypillinen kuokkalalainen. Hän kehuu myös metsäisen alueen ulkoilumaastoja ja koko Jyväskylää nuorekkaasta ja värikkäästä kaupunkikuvasta sekä toimivasta julkisesta liikenteestä ja sujuvista palveluista. Hän pitää myös kaupungin ihmisistä, jotka tulevat eri puolilta Suomea Jyväskylään asumaan.

– Olen tutustunut moniin hyvin erilaisiin ihmisiin täällä ollessani ja saanut paljon korvaamattomia muistoja.

Kaikessa on puolensa

Tätä ennen hän on asunut eri tavoin: yksin, kimppakämpässä ja soluasunnossa. Eri asumistyylejä vertaillessaan Monica löytää jokaisesta vaihtoehdosta sekä hyvää että huonoa. Yksin asuessa saattoi elää ja olla miten lystää ja esimerkiksi rentoutuminen oli helppoa. Toisaalta huonoja puolia oli se, miten asunto oli silloin oikeastaan lähinnä paikka nukkumista ja syömistä varten. Joskus saattoi tuntua myös tyhjältä ja yksinäiseltä. Muiden kanssa asuessa seurasta ei ollut puutetta, mutta omasta tilasta sen sijaan kylläkin.

Asuminen opiskelija-asunnossa tuo mukanaan tiettyjä rajoituksia, kuten sen, ettei asuntoihin saa tehdä pysyviä muutoksia. Seiniä ei esimerkiksi saa maalata, mutta se ei Monicaa haittaa. Myöskään muiden asukkaiden äänet eivät häiritse nuorta perhettä: Monican mukaan kerrostalo on rauhallinen ja siinä auttaa varmasti myös äänieristetyt ovet eri huoneiden välillä. Ainoastaan joskus naapureiden ääniä saattaa kuulua ilmanvaihtokanavia pitkin, mutta se ei häiritse.

– Meiltäkin välillä kuuluu lasten ääniä muihin asuntoihin, hän toteaa.

Nykyisin isompi asunto ja lapsiarki tuovat sotkua, jota vauvan kanssa ei pääse aina siivoamaan, mutta siihenkin Monican mukaan tottuu. Lapsiarki tuo omia aikataulujaan elämään, jolloin joutuu tinkimään omista jutuistaan. Oma perhe on kuitenkin niin läheinen, että sen kanssa voi ottaa rennosti.

– Kotona minua tarvitaan pitämään arkea yllä. On mukavaa asua oman perheen kanssa, Monica kiteyttää asumistyylinsä parhaat puolet.

INFO

Pirta-lehti esittelee suomalaisten erilaisia asumistyylejä teemavuoden Kalevalainen koti inspiroimana.

”Oman perheen kanssa voi ottaa rennosti.”

Teksti **Anneli Kanto**
Kuva **Kansan Arkisto**

Punaiset naiset, valkoiset miehet

Sata vuotta sitten Suomessa käytiin sisällissotaa, jonka aikana perustettiin useita naiskaarteja. Nuorimmat tytöistä olivat vain 14-vuotiaita.

Olen kirjoittanut kaksi romaania sisällissodasta. Kymmenen vuotta sitten ilmestynyt Veriruusut kertoo punakapinassa taistelleista aseellisista naiskomppanioista. Vuosi sitten julkaistun Lahtarit-romaanin aiheena ovat pohjalaispojat, jotka kävivät vapaussotaa Vaasasta Viipuriin.

Kiinnostuin naissotilaista jo 1980-luvulla luettuani näyttelijä Vilho Siivolan hienot muistelmat Myllykylästä maailmalle. Siivola oli kotoisin Valkeakoskelta ja hänen sisarensa oli Valkeakosken naiskaartissa. Hämmästelin, että sata vuotta sitten oli niin radikaaleja nuoria naisia, että he tarttuivat aseeseen, halusivat sotarintamalle ja – mikä pöyristyttävintä – pukeutuivat housuihin. Koetin tuolloin etsiä tietoa naiskaartilaisista, mutta sitä ei ollut. Vasta Sotasurmaprojekti puhkaisi jähmeän tilanteen ja tuotti paljon uutta tutkimusta, uusista näkökulmista. Tällöin myös naiskaartilaisia alettiin tutkia, enimmäkseen tutkijat olivat naisia. Marja Piiroinen-Honkanen, Jaana Kumpumäki, Anu Hakala, Raija Westerberg, Ulla-Maija Peltonen, Varpu Anttonen, Tuulikki Pekkalainen, Tiina Lintunen, Tuomas Hoppu ja Marjo Liukkonen ovat tehneet valtavan suuren työn etsiessään tiedonmurut arkistoista ja kootessaan ne tutkimuksiksi. Erityiskiitos kuuluu dokumentaristi Seppo Rustaniukselle, jonka elokuva Punaiset esiliinat tallensi vielä elossa olleiden naiskaartilaisten kokemukset.

Olen suuressa kiitollisuudenvelassa tutkijoille ja Rustaniukselle, sillä vasta heidän työnsä mahdollisti romaanin kirjoittamisen.

Kun olemme eläneet kahta merkkivuotta – sata vuotta Suomen itsenäistymisestä ja sata vuotta sisällissodasta – uutta tutkimusta on julkaistu valtavan paljon. Se on hieno asia, ja veikkaan, että viiden vuoden kuluttua nyt julkistetut tutkimukset tuottavat uutta kaunokirjallisuutta.

Intoa ja aatetta

Naiskaartilaisia oli uusimman tiedon mukaan noin 2 600. Kaarteja perustettiin kaupunkeihin ja suurille teollisuuspaikkakunnille: Viipuriin, Helsinkiin, Turkuun, Tampereelle, Valkeakoskelle, Riihimäelle, Pyhtäälle, Hyvinkäälle, Mäntsälään ja Kouvolaan. Työväenpuolueen johto ja naisliike olivat aluksi jyrkästi kaarteja vastaan, mutta kun naiset niitä spontaanisti perustivat, oli johdon taivuttava ja hyväksyttävä ne.

Naisten motiivit liittyä kaarteihin olivat moninaiset. Aatteen paloa oli – toki vähemmän sosialismin teorian tuntemusta, mutta selvä käsitys siitä, kenen joukoissa seisot. Tytöt olivat vanhempiensa mukana kulkeneet työväentalolla, isät ja veljet olivat ehkä jo kaartissa ja työväenlehti oli tuttu. Tietysti oli myös nuoruuden uhoa ja ”kun muutkin” -ilmiötä. Suurella innolla naiskaartiin liityttiin eivätkä vallankumouksen aallonharjalla taistelun vaarat tulleet mieleen. On myös muistettava, että koko teollistunut eteläinen Suomi putosi punaisten käsiin melkeinpä taisteluitta ja Työväenpuolue oli maan suurin puolue. Usko työväen voittoon oli luja.

Merkityksetön ei ollut punakaartin maksama päiväpalkka, 15 markkaa, joka oli suunnilleen pumpulitehtaan tytön viikkopalkka. Tehtaathan oli suljettu sodan vuoksi eikä ansioita ollut. Punakaarti maksoi palkan, lapsille ruokkorahan ja antoi muonan.

Aseellisiin naiskaarteihin liittyneet tytöt olivat hyvin nuoria, enimmäkseen 14–20-vuotiaita. Vanhemmat naiset menivät muonittajiksi tai sanitääreiksi, sillä heillä saattoi olla jo lapsia eivätkä he olleet samalla tavoin vapaita kuin kaikkein nuorimmat. Sekakaarteja ei ollut, vaan naiset muodostivat komppaniansa ja ”lutuunansa” (plutoonansa) ja valitsivat päällikkönsä itse. 16-vuotias tyttö saattoi olla komppanianpäällikkö.

Sinne mihin miehetkin

Tasa-arvon vaatimus oli naiskaarteissa vahva. Tytöt vaativat samaa palkkaa kuin kaartilaismiehille maksettiin ja he myös tahtoivat taisteluihin miesten rinnalle. Enimmäkseen naiskaartit kuitenkin toimivat vartiointitehtävissä ja sankarihautajaisten kunniavartiostoina. Olivathan he uljas näky: kauniita nuoria naisia yhtenäisissä univormuissa. Univormut olivatkin erityispiirre, sillä miehillä ei sellaisia ollut. Naiset ymmärsivät vaatteen päälle, osasivat ommella ja lienee mukana ollut kauneuden kaipuutakin. Naisten asepuvut olivat aikanaan pöyristyksen aihe, ja sodan jälkiselvittelyissä housut riittivät syyksi teloitustuomioon.

Naiskaartilaisten kohtalo sodan jälkeen oli julma. Kuten Marjo Liukkonen on osoittanut, yli 200 naista ja tyttöä, nuorimmat 14-vuotiaita, ammuttiin Hennalan vankileirillä parin päivän aikana. Valkeakosken naiskaartilaiset teloitettiin Siikastensuolle. Tampereen naiskaartilaiset pitivät viimeisinä puoliaan Raatihuoneella, mutta heidän kohtalonsa ei ollut niin kauhea kuin legenda kertoo. Tuomas Hoppu on osoittanut, että heistä useimmat säilyttivät henkensä.

”16-vuotias tyttö saattoi olla komppanianpäällikkö.”

Kuva **Snappy goat**

Pohjalaispojat

Naiskaartilaisista kirjoittaessani mieleni alkoi askarrella myös vastapuolessa: keitä nämä valkoiset sotilaat olivat ja mitä heille tapahtui? Miten on mahdollista, että muutamassa kuukaudessa viattomista maalaispojista tulee häikäilemättömiä lahtareita, jotka tappavat naisia? Vapaussoturit lähtevät täynnä isänmaallista intoa Pohjanmaalta kohti Tamperetta helmikuussa. Huhtikuun alussa Tampere valloitetaan ja ”puhdistetaan” julmasti. Kuluu vielä kuukausi, ja vappuna Viipurissa pannaan toimeen venäläisten siviilien verilöyly, Hennalassa ammutaan naisia, ihmisiä aletaan teloittaa mielivaltaisesti ja näännyttää vankileireillä nälkään.

Asiasta tuli henkilökohtainen, kun löysin pohjalaisen isoisäni Ilmajoen suojeluskuntalaisten ryhmäkuvasta, joka on otettu Aleksanterin kirkon rapuilla Tampereen valtauksen jälkeen. Sisällissota koskettaa sukuani voittajien kokemuksen kautta.

Huomasin valkoisen puolen vaienneen. Punaisista on kirjoitettu romaaneja ja tietokirjoja, valkoisista ei. Teloituskomppaniat eivät ole tekojaan muistelleet eivätkä nimilistoja pitäneet. Valkoisen puolen historia on sodankäynnin, politiikan ja johtajien ylätason historiaa. Rivimiesten kokemus puuttuu, ja sen halusin kirjoittaa. Tutkijat tulivat taas avukseni, enimmäkseen miehiä: Heikki Ylikangas, Aapo Roselius, Marko Tikka, Teemu Keskisarja, Martti Backman, Lars Westerlund ja Ohto Manninen. Ilmajoen museon Martti Koskenkorvalta sain korvaamattoman arvokkaita ilmajokisten rivimiesten muistelmia käyttööni. Isoisääni en tosin niistä löytänyt kuin parin lauseen verran.

(jatkuu) ››

Sisällissodan muistovuoden menovinkkejä

”Tasa-arvon vaatimus oli naiskaarteissa vahva.”

Sisällissota oli amatöörien sota. Kummallakaan taistelevalla puolella ei ollut sotilaskoulutusta. Ainoat sotilaat olivat jääkärirykmentti 27:n noin 2 500 miestä, jotka asetettiin komppanianpäälliköiksi valkoiseen armeijaan. Sodan nopea raaistuminen, mihin päällystöllä oli merkittävä osuus, osoittaa järkyttävästi, miten ohut on inhimillisyys ja miten nopeasti tavallisesta ihmisestä tulee teloittaja. Kehityskulku on pelottava, ja se on nähtävissä niin toisen maailmansodan Sonderkommandojen suorittamissa juutalaiskylien tuhoamisissa kuin tämän päivän uskonsotureiden järjettömissä ja sydämettömissä teoissa.

2000-luvun kaunokirjallisuutta sisällissodasta
Anneli Kanto: Veriruusut, Lahtarit
Laila Kohonen: Miehuuskoe 1918 (nuortenkirja)
Heidi Köngäs: Sandra
Leena Lander: Käsky, Liekin lapset
Jenni Linturi: Malmi 1917
Timo Malmi: Tuulensuu, minä rakastan sinua (runoja)
Mike Pohjola: Sinä vuonna 2018
Asko Sahlberg: Tammilehto
Jari Tervo: Troikka
Anneli Toijala: Punainen maa, valkea meri,
Meren takaa tulleet
Pirjo Tuominen. Itkevät syvät vedet, Sillat yli joen (Satakunta-sarja)
Antti Tuuri: Suuri asejuna Pietarista, Surmanpelto,
Kylmien kyytimies, Tammikuu 1918
Kjell Westö: Missä kuljimme kerran

INFO

Kuva **Gummerus**

Kirjoittaja Anneli Kanto on tamperelainen kirjailija, käsikirjoittaja ja toimittaja. Hän on julkaissut useita kirjoja ja palkittu mm. Tampereen kaupungin kirjallisuuspalkinnolla, ja hänen esikoisromaaninsa oli Runeberg-palkintoehdokkaana.

Sisällissota Helsingin silmin

Saksalaiset joukot hyökkäsivät huhtikuussa 1918 punaiseen Helsinkiin ja alkoi katkera taistelu kaupungista kortteli korttelilta. Voit perehtyä Helsingissä järjestettävällä opastetulla kierroksella sisällissodan dramaattisiin viime hetkiin Helsingissä.

Lähdöt 2.9.2018 asti jokaisen viikon lauantaina klo 11.00.
Kierros kestää kaksi tuntia.
Lisätietoja ja varaukset: *https://greencaptours.com/experience/*

Kuva **G.Lönnqvist / Helsingin kaupunginmuseo**

Punikki vai lahtari?

Sisällissota jakoi Suomen kansan kahtia. Näyttelyn nimen tarkoituksena on havahduttaa kävijät pohtimaan vastakkainasettelun pitkiä juuria ja taustoja.

Näyttely rakentuu siten, että sen alussa näyttelyvieras joutuu valitsemaan puolensa ja pääsee tutustumaan sodan kulkuun valitsemastaan näkökulmasta.

Näyttelyn keskiössä on sodan perintöä ja traumaa käsittelevä osio. Näyttelyn lopuksi näyttelyvieras pääsee tutustumaan sotaan myös toisen osapuolen näkökulmasta.

Punikki vai lahtari?
Mikkelin Päämajamuseo, Päämajankuja 1-3 , Näyttely avoinna ma-su 10–17

Särkynyt elämä

Espoon Kaupunginmuseossa järjestetään näyttely sisällissodan ihmiskohtaloista. Näyttelyssä pääosa on annettu aikalaiskertomuksille ja tarinoille, jotka valottavat kokemuksia niin punaisten kuin valkoistenkin puolella. Ne osoittavat, että elämä on aina huomattavasti monisävyisempää kuin etäämpää tarkasteltuna luulisi.

Espoon kaupunginmuseo
Ahertajantie 5
Lisätiedot *www.kulttuuriespoo.fi*

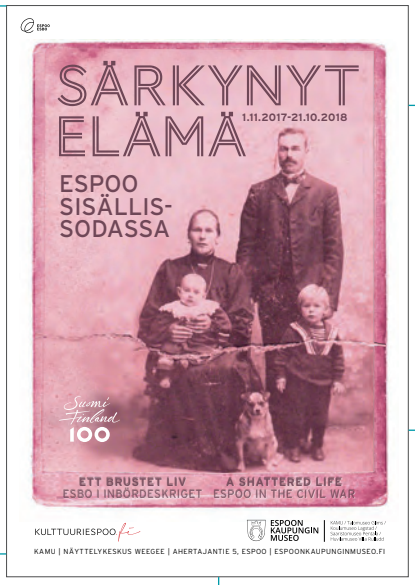

Minä olin siellä

”1918. Minä olin siellä” on kaksikielinen oppimisaineisto Suomen sisällissodasta. Aineisto perustuu alkuperäisiin arkistoaineistoihin ja antaa kattavan kuvan sodan vaikutuksista ihmisiin ja yhteiskuntaan.

Lisätietoja 1918.finlit.fi

Sodan runtelema

Ankkapurhan teollisuusmuseo avaa ikkunan vuoden 1918 tapahtumiin Inkeroisten Kartonkitehtaalla ja sitä ympäröivässä tehdasyhdyskunnassa. Näyttely avautuu kesäkuun alussa.

Ankkapurhan teollisuusmuseo sijaitsee Stora Enson tehdasalueella.

Pasilantie 1, Inkeroinen
Näyttely avoinna 1.6.–13.8. ke-to, la-su 11–17

Kuva **Kustaa Emil Klint / Satakunnan Museo**

Lempin ja Juhon tarina

Satakunnan museo tarjoaa mobiilisovelluksena Suomen sisällissodan tapahtumat Lempin ja Juhon kertomina. Hahmot ovat fiktiivisiä, mutta tarina perustuu todellisiin tapahtumiin.

https://tarinasoitin.fi/lempijajuho

Teksti **Sini Tasanen**
Kuvat **Kari Sunnari**

Olen unelmatyössäni

Suomen suosituimpiin näytelmäkirjailijoihin ja menestyneimpiin ohjaajiin kuuluva Sirkku Peltola on valloittanut yleisönsä samaistuttavilla arjen aiheilla pilke silmäkulmassa.

Sirkku Peltolan kynästä on syntynyt lukuisia näytelmiä Suomen ja myös ulkomaiden teattereihin, mistä viimeisimpänä huikean suosion saavuttanut Tampereen Työväen Teatterin Tytöt 1918 -musikaali, jonka esitykset jatkuvat syksylle asti.

Idea musikaaliin syntyi yli 10 vuotta sitten. Suomen sisällissota ja Tampereen silloiset tapahtumat olivat vuonna 2008 näyttävästi esillä 90-vuotis muistotapahtumien johdosta. Tuolloin julkaistiin myös useita tutkimuksia ja kaunokirjallisia teoksia sisällissodan ajoista.

– Olen kiinnostunut historiasta ja tutkinut sisällissodan aiheita. Tuolloin 2008 päätin, että jos olen vielä Tampereen Työväen Teatterissa töissä, kun tulee kuluneeksi 100 vuotta sisällissodasta, haluan jollain tavalla tarttua tähän aiheeseen.

Siitä lähtien Peltola on tutkinut aihetta ja kirjoittanut käsikirjoitusta. Alkuperäinen ajatus oli tehdä näytelmä, mikä muuttui ajan saatossa korttelitapahtumaksi työväen talon moninaisista tapahtumista.

– Jossain vaiheessa ajatus korttelitapahtumastakin muuttui ja aloin kirjoittaa nimenomaan naiskaartista, mihin merkittävänä kimmokkeena toimi Tuomas Hopun tutkimus Tampereen naiskaartista, mikä ilmestyi juuri silloin 2008.

Aiheessa Peltolaa kiehtoi ajatus naisesta historian tekijänä ja näin poikkeuksellinen asia kuin nainen ja ase. Hän tutki paljon naisten roolia varsinkin juuri naiskaartiin liittyen: kuinka voimakas rooli on ollut ja miten se on aiheuttanut ärtymystä monissa. Naiskaartiin liittyminen muutti perinteistä kuvaa naisten roolista, joista käytännön esimerkkejä ovat muun muassa hiusten leikkaaminen ja housujen käyttäminen.

Suurena inspiraation lähteenä esityksen käsikirjoitukselle toimi Anneli Kannon Veriruusut-romaani, joka käsitteli vahvasti samoja teemoja, kuin mistä Peltola oli kiinnostunut. Kirjailija antoikin Peltolalle vapaat kädet dramatisoida kirjan tapahtumia hänen tarpeisiinsa.

Tytöt 1918

Käsikirjoitusta tehdessään Peltola tutki paljon sitä, miten voiman ja väkivallan käyttö ja nuori tyttö yhdistyvät eli mitkä olosuhteiden ja epäoikeudenmukaisuuden tunteiden pitää olla, että on valmis niin äärimmäisiin tekoihin. Vaikka olemme tulleet sata vuotta eteenpäin sisällissodan tapahtumista, samat teemat ovat vieläkin läsnä.

– Kun olosuhteet ovat väkivaltaisia, ihminen tottuu hirveän nopeasti väkivaltaan. Minulla oli tietynlaisena mottona tässä teoksessa Samuli Parosen mietelause ”Ihminen kasvaa hitaammin kuin tappaja”, jossa mielestäni kiteytyy koko ihmisyyden kysymys sekä kysymys siitä, kuinka ohut kuori on siihen, miten ihminen alkaa käyttäytyä erilailla ja miten nopeasti ihminen radikalisoituu. Meillä on tässä ajassa ja maailmassa niin valtavasti esimerkkejä siitä, että ihminen ei siinä mielessä ole muuttunut, vaikka tarjolla olisi kaikki sivistyksen keinot. Esimerkkinä viime elokuun Turun tapahtumat. Sen takia se on moderni aihe.

Vaikuttavaa työtä

Musikaali on saanut paljon kiitosta historiallisen aiheen modernista tulkinnasta. Tässä suurta osaa näyttelee vahva, nykyaikainen musiikki.

– Ensin ajatuksenani oli käyttää sen ajan musiikkia, kuten työväen lauluja. Muutama vuosi sitten minulle kuitenkin alkoi kirkastua, että muotona voisikin olla musikaali. Yksi sysäys siihen oli musiikkinäytelmän Viita 1949 tekeminen yhdessä säveltäjä Eeva Kontun kanssa, mikä oli erittäin antoisaa. Silloin näin, että Eeva on säveltäjänä hyvin kypsässä vaiheessa ja ison haasteen tarpeessa. Kaikki tämä alkoikin virittää päähäni ajatusta, että esitys olisikin modernia musiikkia sisältävä musikaali eli yhdistäisimme historialliseen aiheeseen uuden musiikin. Ja niin me teimmekin.

Esitys on saanut erittäin positiivisen vastaanoton ja se on kerännyt jo yli 20 000 katsojaa. Esityksiä onkin jo lisätty syksylle. Sirkku Peltola on saanut esityksestä palautetta enemmän kuin mistään muusta teoksesta. Palaute on koskenut nimenomaan aiheen tärkeyttä ja koskettavuutta.

– Ihmisten reaktiot on olleet voimakkaita. Melkein joka toinen yleisö pomppaa lopussa seisomaan, mikä on aika voimakasta käyttäytymistä Suomen mittakaavassa. Se, että esitys herättää katsojan halun näyttää mielipiteensä esiintyjäjoukolle spontaanisti esityksestä, on ollut merkittävää.

Suomen teatterissa on monta erilaista todellisuutta

Sirkku Peltola on ollut Suomen teatterimaailmassa mukana jo yli 30 vuotta. Hän opiskeli Jyväskylän yliopistossa kirjallisuutta, johon kuuluu näytelmäkirjallisuus, taidekasvatusta ja nimenomaan teatteritiedettä ja filosofiaa.

– Ohjasin opiskeluaikaan aktiivisesti Jyväskylän Ylioppilasteatterissa. Ensimmäinen ohjaustyöni oli Georg Büchnerin Woyzeck. Teatterin monet produktiot toivat mukavaa vastapainoa teoreettiseen opiskeluun. Opiskelu yliopistossa, tiedonhankkiminen ja kirjoittaminen liittyen opiskeluihin tietynlailla laukaisivat ajatuksen kirjoittajan ammatista.

Teatteriyhteistyö Peltolan miehen, Heikki Salon, kanssa alkoi ylioppilasteatterin lavalla vuonna 1980, kun Sirkku meni paikkaamaan erästä roolia näytelmässä Kolme iloista rosvoa, jossa Heikki näytteli Joonatanta. Sen jälkeen Heikki on tehnyt useasti musiikit Peltolan näytelmiin. Kuitenkin kotona on selvät sävelet töiden suhteen: jos täytyy käsitellä työasioita, siihen varataan erikseen palaveriaika.

Valmistumisen jälkeen Sirkku Peltola toimi opettajana yliopistossa teatteritieteen taidekasvatuksen laitoksessa, missä hän teki tutkijan näkökulmasta ohjaustöitä, esimerkiksi Anton Tšehovin Kolmesta sisaresta ja Bernarda Alban talosta. Silloin alkoi myös käsikirjoittaminen. Hän tuli huomatuksi ylioppilasteatterin produktioiden kautta ja alkoi saada kutsuja ammattiteattereihin kirjoittajana ja ohjaajana. Sitä tietä hän kulki valmistumisen jälkeen teatteriin töihin.

– Teatteri on minun aikanani ollut hyvin monenlaista. Ei ole onneksi mitään selvää tyylisuuntaa, mitä toteutetaan läpi teatterien. Teatteria tutkitaan tällä hetkellä hyvin monesta suunnasta ja tietysti nuori polvi ja TeaKin koko ihmiskäsitys on koko ajan murroksessa. Teatterissa on hyvin monta erilaista todellisuutta. Oman mausteensa

(jatkuu) ››

”Kun olosuhteet ovat väkivaltaisia, ihminen tottuu hirveän nopeasti väkivaltaan.”

tuo esimerkiksi pienten maakuntateattereiden oma todellisuus, joka on hyvin riippuvaista yleisöstä. Teatteriin kohdistuvat paineet ovat kuitenkin joka paikassa kovat, kun kulttuurista koko ajan nipistetään, mikä uhkaa toimintaa. Se toisaalta pakottaa tekemään varman päälle, mutta toisaalta siihenkin on aina vastareaktio.

Aiheen täytyy koskettaa

Sirkku Peltola on tragedian ja komiikan taitaja. Aiheen tulee kuitenkin aina koskettaa, että hän siihen tarttuu.

– Tekemieni musikaalien aiheet ovat olleet aika vakavia ja traagisia. Musikaali on niin valtavan työn takana, sillä jo suunnittelu- ja harjoitusvaiheet vaativat työryhmältä hirveän määrän työtä ja ponnisteluja, joten se kannattaa tehdä aiheesta, joka on iso, merkittävä ja koskettava. Tämä on yksi syy, miksi olen tarttunut sen kaltaisiin aiheisiin musiikkiteatterin kohdalla. Musiikki jos mikä on suurten tunteiden väline.

Uusi käsikirjoitus on jo valmistumassa, ja seuraavan produktion, tragikomedia Pässin, harjoitukset alkavat toukokuussa. Työstössä on myös kaksi muuta tekstiä. Sirkku Peltolan pöydältä löytyykin koko ajan eri vaiheissa olevia tekstejä.

Perhe ja vapaa-aika

Taiteellisuus kulkee geeneissä. Perheen 27-vuotias Pilke-tytär on perinyt äitiltään kipinän kirjoittamiseen: hän opiskelee kirjallisuutta ja kirjoittaa opintojen ohella. Hän on julkaissut jo yhden lasten kirjan ja kirjoittaa toista. Poika Valentin puolestaan kulkee isän jalanjäljissä musiikintekijänä: hänellä on oma bändi ja hän kirjoittaa bändille biisejä. Osan ajasta vie myös näytteleminen ja soittaminen teatterissa. 19-vuotias Valentin aikoo hakeutua jatko-opintoihin musiikkialalla.

– Minulla on myös kaksi lastenlasta, joiden kanssa yritän viettää mahdollisimman paljon aikaa. Se on erittäin tehokasta ajatusten vientiä pois työasioista. Vapaa-ajallani myös urheilen. Lajeista keskeisin on jooga, lisäksi hiihdän ja juoksen. Seuraan myös vähän liiankin intohimoisesti Netflixistä rikossarjoja. Tämän hetken suosikkini on Seven Seconds, jonka viimeiset jaksot katsoimme juuri.

Unelmatyö

– Työ merkitsee minulle elantoa, yksiselitteisesti. Olen etuoikeutetussa asemassa, kun voin tehdä sitä, mitä haluan ja opin samalla uutta, mikä on suuri arvo. Minulla on poikkeuksellisen hyvä tilanne, sillä olen pystynyt rakentamaan työprofiilistani monipuolisen eli puolet vuodesta kirjoitan ja puolet ohjaan. Puolet vuodesta olen siis tavallaan vapaa taiteilija eli opiskelen ja kirjoitan yksin, ja puolet vuodesta saan työskennellä ryhmässä, jossa saa nauraa paljon. Voin sanoa, että olen tällä hetkellä unelmatyössäni.

Kuva **Sami Maanpää**

Virittäydy keskiaikaan

Turussa pidettävät keskiaikaiset markkinat järjestetään juhannuksen jälkeen. Suomen suurimmassa keskiaika- ja muinaistapahtumassa on jälleen luvassa neljä päivää taattua toritunnelmaa Turun Vanhalla Suurtorilla.

Turun Vanha Suurtori
28.6–1.7. to–pe 12–20 ja la–su 12–18

Rakkaudesta lasiin ja valoon

Lasitaiteilija Helena Tynellin syntymästä tulee kuluneeksi 100 vuotta. Suomen Lasimuseon näyttely esittelee rakastetun muotoilijan monipuolista mallistoa.

Suomen lasimuseo, Tehtaankatu 23
Näyttely on avoinna ti-su 10–18

Kuva **Timo Syrjänen**

Maamme kirja

DIGITAALINEN EDITIO

Maamme digitaalisena

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Svenska litteratursällskapet i Finland ovat julkaisseet Topeliuksen Maamme kirjan digitaalisen edition, joka on verkossa vapaasti luettavissa osoitteessa *http://maammekirja.fi*.

Kuva **Minna Haveri / Suomen käsityön museo**

Pehmeetä touhua

Suomen käsityön museossa Jyväskylässä on avautunut villi ja luovuuden ääriä haastava näyttely, jonka taide rikkoo käsityötradition rajoja ja yllättää katsojansa. Sen käsityöperustaiset teokset on valittu pohjoismaisen outsider-taiteen kentältä. Outsider-taide on väljä, kansainvälinen kattokäsite, jolla viitataan itseoppineiden taiteilijoiden nykykansantaiteeseen eli Suomessa ITE-taiteeseen, erityistaidetoimintaan ja mielenterveyskuntoutujien taiteeseen.

Lisätietoja craftmuseum.fi

Kesä ja kamera

Suomalainen luonto kutsuu kuvaajia tallentamaan unohtumattomimmat hetket. Parhaat vinkit, kuvakulmat ja valaistukset saa parhaiten haltuun kuvauskursseilla. Yksi tunnetuimmista on Finnaturen luonto- ja lintukuvauskurssit, jota järjestetään sekä Suomessa että ulkomailla.

www.finnature.fi

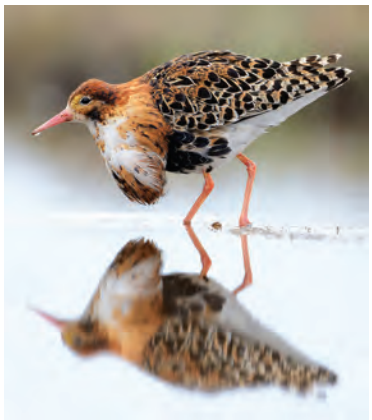

Kuva **Jari Peltomäki / Finnature**

Uusvanhat ja erikoiset nimet suosiossa

Teksti **Minna Saarelma-Paukkala**

Vuonna 2017 syntyneiden tyttöjen yleisimmät etunimet olivat Aino ja Eevi, poikien taas Leo ja Elias. Erityisen muodikkaita ovat nyt 1900-luvun alun nimet. Nimenannossa valttia ovat myös luovuus ja yksilöllisyys.

Ella, Odessa ja Tähkä, Leevi, Morris ja Velmu. Nämä kaikki ovat viime vuonna syntyneille suomalaislapsille annettuja etunimiä.

Suomalaisten nimenantoa leimaa nyt ennennäkemätön moniarvoisuus ja luovuus. Kun 1900-luvulla eläneellä väestöllä oli käytössään noin 50 000 erilaista etunimeä, tänä vuonna elossa olevilla suomalaisilla on jo yli 120 000 erilaista etunimeä. Nimien määrää on lisännyt sekin, että nykylapsista jo lähes puolet saa kolme etunimeä, kun aiemmin nimiä annettiin yleensä kaksi.

Etunimiä sadan vuoden takaa

Muodissa ovat nyt nimet, joita annettiin aiemmin noin sata vuotta sitten, 1900-luvun alussa. Vuonna 2017 syntyneiden tyttöjen sadan suosituimman ensinimen joukosta löytyykin sellaisia nimiä kuin Emma, Helmi, Hilda, Hilma, Kerttu, Martta, Saimi ja Selma. Poikien yleisimpien nimien joukossa on taas sellaisia ”vanhojen setien nimiä” kuin Eino, Hugo, Mauno, Niilo, Oskari, Vilho ja Väinö.

Uusvanhojen nimien suosiota on selitetty sillä, että vanhemmat eivät yleensä halua antaa lapsilleen oman sukupolvensa tai omien vanhempiensa ikäpolven nimiä, koska ne tuntuvat liian tutuilta ja kuluneilta. Sen sijaan sadan vuoden takaiset nimet koetaan jo tuoreemmiksi vaihtoehdoiksi.

Vuoden 2017 suosituimpien nimien listoilla on varsin paljon suomenkielisiä nimiä – niin uusvanhoja kuin uudempia tulokkaita. Tyttöjen omakielisiä nimiä ovat esimerkiksi Aava, Hilla, Lilja, Lumi, Minttu, Pihla, Taimi ja Vilja, poikien taas Aatos, Oiva, Onni, Otso, Pyry, Sisu, Sulo, Toivo ja Urho. Suomalaisuus näkyy siten nykylastenkin nimissä selvästi.

Monet viime vuoden suosikkinimistä ovat myös vanhojen etunimien erilaisia lempinimiasuja, kuten tyttöjen Eevi, Enna, Iina, Inka, Janni, Milla, Nella, Peppi ja Pipsa, tai poikien Aatu, Eemi, Jami, Jimi, Lenni, Peetu ja Vili.

Kansainvälistä väriä

Osa suomalaisvanhemmista haluaa taas tietoisesti valita lapselleen kansainvälisen nimen, joka tunnistetaan helposti tytön- tai pojannimeksi ulkomailla. Tällaisia ovat esimerkiksi Emma ja Sofia tai Daniel ja Oliver. Sama tarve on ollut myös muissa maissa, minkä vuoksi Euroopan nimimuoti on vahvasti yhdenmukaistunut 2000-luvulla. Esimerkiksi tytönnimi Sofia (Sophia/Sofie) on nyt samaan aikaan trendinimi useissa eri Euroopan maissa.

Suomalaistytöille on vuonna 2017 annettu mm. sellaisia suosittuja kansainvälisiä nimiä kuin Ada, Amanda, Frida, Isabella, Isla, Jasmin, Olivia, Stella ja Vanessa. Pojilla tällaisia ovat taas Alex, Benjamin, Hugo, Leon, Luca, Milo, Noel, Patrik ja Robin. Vierasperäisiä nimiä annetaan paljon myös kahden kulttuurin perheissä, joissa toinen vanhempi on ulkomaalainen.

Jälkinimissä vanhat suosikit

Tyttöjen ja poikien toisissa ja kolmansissa etunimissä ovat pitäneet pintansa vanhat suosikit. Yleisimpiä tyttöjen jälkinimiä vuonna 2017 olivat Maria, Sofia, Aurora, Emilia, Olivia, Ilona, Amanda, Aino, Matilda ja Helena. Poikien listan kärjessä olivat taas Juhani, Olavi, Johannes, Mikael, Ilmari, Antero, Matias, Tapani, Oliver ja Onni.

Suomalaiselle nimenannolle on tyypillistä, että nimimuodit näkyvät yleensä ensimmäisissä etunimissä, kun taas jälkinimissä trendit vaihtelevat hitaammin. Usein lapset saavatkin jälkimmäiseksi nimekseen jonkin suvussa kulkevan vanhan nimen. Siksi Maria ja Juhani ovat säilyneet jälkinimien suosikkeina sukupolvesta toiseen.

Tavoitteena yksilöllisyys

Yhä useammat nykyvanhemmat antavat lapsilleen myös aivan uusia, jopa itse keksimiään etunimiä. Vuonna 2017 tällaisen ainutkertaisen ensinimen sai noin 5 % suomenkielisistä lapsista. Ilmiön taustalla on yhteisöllisyyden oheneminen. Enää nimellä ei haluta korostaa lapsen kuulumista tavallisten tyttöjen ja poikien joukkoon, vaan sillä halutaan erottautua muista.

Monet viime vuosien nimiuutuudet ovat suomenkielisiä nimiä. Tytöille annetaan usein kauniita luontonimiä, kuten Kevät, Lumme tai Vadelma. Poikien nimet ovat taas miehekkäämpiä, kuten Jymy, Roihu tai Tahto. Paljon annetaan myös erikoisia yhdysnimiä, kuten tyttö-

”Muodissa ovat nyt nimet, joita annettiin aiemmin noin sata vuotta sitten.”

jen Halla-Aamu ja Taika-Lilja tai poikien Aito-Iisakki ja Jeemi-Kristian.

Uusia nimiä muodostetaan myös vanhojen nimien mallin mukaan. Kun käytössä on sellaisia naistennimiä kuin Anja, Pinja ja Senja, niiden mukaan on luotu sellaisia kuin Enja, Henja, Lenja, Nanja, Ninja, Sanja, Sinja, Venja ja Vinja. Samoin esimerkiksi Lumi-nimen pohjalta on luotu Lumiella, Lumika ja Lumilla. Poikiennimien Helmeri ja Velmeri taustalla lienee taas Elmeri, ja Entti-nimen taustalla Antti ja Pentti.

Mitkä sitten ovat seuraavat nimitrendit? Mahdollista on, että erikoisten nimien antaminen lisääntyy tulevinakin vuosina. Ehkä seuraavaksi tulevat muotiin myös 1940-luvulla syntyneiden suurten ikäluokkien nimet, sellaiset kuin Pirkko ja Ritva tai Pentti ja Raimo?

Kirjoittaja on nimistöntutkimuksen dosentti ja Yliopiston almanakkatoimiston johtaja.

INFO

Suomenkielisten lasten suosituimmat nimet 2017

Tytöt		Pojat	
1.	Aino	1.	Leo
2.	Eevi	2.	Elias
3.	Emma	3.	Eino
4.	Sofia	4.	Väinö
5.	Aada	5.	Onni
6.	Ella	6.	Leevi
7.	Lilja	7.	Niilo
8.	Helmi	8.	Oliver
9.	Elli	9.	Noel
10.	Enni	10.	Eetu

Kuva **Valopeitto / Suvi Sievilä**

Tule mukaan suullisen perinteen rinkiin!

Kalevalaisten Naisten Liitto lähtee koordinoimaan Suullisen perinteen rinkiä, johon kutsutaan mukaan kaikkia kalevalaisia naisia, helkoja ja muita suullista perinnettä edistäviä tahoja. Suomi toteuttaa aktiivisesti ja osallistavasti Unescon yleissopimusta aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta. Toimintaa koordinoi Museovirasto, mutta keskeisessä roolissa sopimuksen toteuttamisessa ovat yhteisöt ja tavalliset kansalaiset.

Suullinen perinne on elävää perinnettä, joka ei kuulu vain menneeseen aikaan. Uutta suullista perinnettä syntyy koko ajan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kaikilla elämänaloilla ja monenlaisissa tilanteissa. Ringin suunnitelmissa on laaja aihetta käsittelevä kampanja Kalevalan päivälle 2019. Tavoitteena on tuoda esiin suullisen perinteen juuria ja nykypäivän perinnettä sosiaalista mediaa unohtamatta.

Kalevalaisten Naisten Liittoa pyydettiin ringin vetäjäksi, koska järjestömme kattaa koko maan mukaan lukien ruotsinsuomalaiset jäsenyhdistyksemme.
Liiton jäsenten avulla asia on helppo välittää tavallisten kansalaisten huulille kahviloihin ja kirjastoihin. Rinkiä perustamassa olivat mm. Runolaulu-Akatemia, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Talonpoikaiskulttuurisäätiö.

Nyt haastamme mukaan kaikki kalevalaiset naiset. Kerro ideasi! Miten Sinä haluaisit osallistua ringin toimintaan? Ketä haluat kutsua mukaan?

Ota yhteyttä ja ehdota tästä aihepiiristä ensi vuoden teeman nimeä!

sirpa.huttunen@kalevalaistennaistenliitto.fi
www.aineetonkulttuuriperinto.fi

Minä, outo ja maaton?

Kirjailija Aino Kallaksesta muotoutui Suomen ja Viron yhteinen kirjailija.

Teksti **Silja Vuorikuru**
Kuvat **Estonian Cultural History Archives of the Estonian Literary Museum**

”Minä kiitän sata-ihmeistä Saarenmaata, joka minulle, oudolle ja maattomalle, avasi tylyn kauneutensa salaisuudet!”, kuuluvat päätössanat pienoisnovellissa *Saarenmaan kiitos*, jonka kirjailija Aino Kallas julkaisi vuonna 1913. Hän oli tuolloin asunut Tartossa kymmenen vuoden ajan. Myös Viron suurin saari Saarenmaa oli ehtinyt noina vuosina tulla kirjailijalle läheiseksi: se oli aviomies Oskar Kallaksen kotiseutua, josta Aino Kallas ammensi aiheita useisiin teoksiinsa. Saarenmaan kiitos oli osa novellisikermää *Saarenmaalainen intermezzo*, jonka kaikki tarinat sijoittuvat noihin samoihin merellisiin maisemiin.

Outo ja maaton? Jokseenkin niin Aino Kallas itseään luonnehti. Kun hän kirjoitti Saarenmaan kiitostaan, hän oli toiminut jo pitkään suomeksi kirjoittavana, mutta Viroa kuvaavana kirjailijana. Vaiheikkaan elämänsä aikana kirjailija ehti asua Suomen ja Viron lisäksi Venäjällä (1900-1903), Englannissa (1922-1934) ja Ruotsissa (1944-1953). Vaikka hän oli syntynyt Julius ja Minna (o.s. Lindroos) Krohnin vankasti fennomaaniseen perheeseen, aikuisiällä hän näki itsensä maailmankansalaisena. Saarenmaalaisnovelleissaan kirjailija vertasi minnekään juurtumatonta ihmistä ajohiekkaan, joka lentää sinne tänne tuulten heiteltävänä.

Aino Kallaksella oli hyvä syy pitää itseään ”outona ja maattomana”. Milloin suomalaiset apurahanmyöntäjät arvioivat Kallaksen panoksen kotimaisessa kirjallisuuselämässä riittämättömäksi, milloin taas suomalaissyntyistä kirjailijaa pidettiin vääränä henkilönä edustamaan Viroa maailmalla. Kallaksen kykyä kuvata uskottavasti virolaista kansaa ja ihmistä epäiltiin useaan otteeseen – niin 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä kuin vielä 1930-luvullakin. Moitteet pysyivät samoina, kuvasipa Kallas sitten *Ants Raudjalg* -romaanin (1907) ylioppilaaksi kipuavaa talonpoikaa tai *Mare ja hänen poikansa* -näytelmän (1935) nuorta vapaustaistelija Imantia.

Jotkin asiat eivät muutu sadassakaan vuodessa. Kun Sofi Oksasen *Puhdistus* (2008) nousi maailmanmenestykseen, kritisoijat kysyivät, kuvattiinko neuvostomenneisyyttä ja kyyditysten vuosia oikein. Saattoiko nuori suomeksi kirjoittava naiskirjailija kertoa uskottavasti ajoista, joita ei itse ollut kokenut? Samat kysymykset nousevat ajankohtaisiksi yhä uusissa ympäristöissä: kuka saa kuvata minkäkin maan ja kansan historiaa, kenen tulkinta hyväksytään ja mitä pidetään oikeimpana.

Aino Kallas tienraivaajana

Aino Kallaksen kirjailijakuva kuitenkin kaventuu, mikäli keskitytään vain vastoinkäymisiin, joita Suomen ja Viron yhteisen kirjailijan rooli toi tullessaan. ”Kohtaloni maa” oli nimitys, jota Kallas käytti Virosta – ja vain Virosta. Virolaisaiheiden käsittely loi Aino Kallakselle erityisen aseman myös suomalaisten kirjailijoiden joukossa. Toisin kuin toinen Suomen ja Viron yhteinen saman ajan kirjailija Hella Wuolijoki, Aino Kallas ei vaihtanut kieltä kuvaamansa aihepiirin mukaiseksi. Suomen ja Viron kulttuuriyhteyden eli vertauskuvallisen ”Suomen sillan” rakentajista Aino Kallasta on aina pidetty yhtenä keskeisimmistä.

Aino Kallaksen luottokääntäjä ja kirjailijakollega Friedebert Tuglas kysyi vuonna 1922, tuleeko Kallasta pitää Suomen vai Viron kirjailijana. Vuosikymmenet ovat ratkaisseet kysymyksen kummankin maan eduksi: Aino Kallasta pidetään tätä nykyä vakiintuneesti Suomen ja Viron yhteisenä kirjailijana, osana kummankin maan kirjallisuushistoriaa ja kaunokirjallisuuden kaanonia. 2010-luvulla onkin aika muotoilla kysymys toisin. Onko itse asiassa olemassa kaksi Aino Kallasta – Suomen ja Viron?

Kirjailijan saarenmaalainen herätys

Suomessa Aino Kallas on usein mielletty outolinnuksi, joka kuvasi aikansa muusta kotimaisesta kirjallisuudesta poikkeavia aiheita omintakeisella, vanhahtavalla kielellään. Kirjailijan tunnetuin teos, romaani *Sudenmorsian* (1928) on nähty milloin kuvauksena kielletystä rakkaudesta, milloin omassa yhteisössään poikkeavan naisen kamppailusta oman elämänpolkunsa löytämiseksi.

Kotimaista Kallas-kuvaa on pitkään ja sinnikkäästi varjostanut myös runoilija Eino Leinon hahmo: Leinon ja Kallaksen kohuttu rakkaustarina on tulkittu esikuvaksi kirjailijan monille kielletyn rakkauden kuvauksille, vaikka Kallas käsitteli tematiikkaa tuotannossaan jo vuosia ennen Leinon kohtaamista.

Virolainen kirjallisuushistoria ei kuvaa Aino Kallasta oudoksi eikä maattomaksi. Kallas kirjoitti monista aiheista, joita ajan virolaiset kirjailijat käsittelivät. Näin ollen Aino Kallas on Virossa nimetty muun muassa yhdeksi talonpoikaiskapinointien kuvaajista, muun muassa A. H. Tammsaaren ja Eduard Vilden rinnalla. Hänet muistetaan myös 1900-luvun alun taiteilijaryhmittymä Noor-Eestin aktiivisimpana naispuolisena jäsenenä. Sudenmorsianta virolaislukijat vertaavat herkästi virolaisen kirjallisuuden tunnetuimpaan ihmissusiaiheiseen tarinaan, August Kitzbergin näytelmään *Libahunt* (Ihmissusi) vuodelta 1912. Kallas suomensi tämän näytelmän jo 1910-luvun lopulla, mutta ajan kotimainen teatteriyleisö ei kiinnostunut siitä.

Mitä paremmin tuntee Aino Kallaksen tuotantoa, sitä tutummalta myös virolainen kirjallisuus alkaa tuntua. Tai kääntäen: mitä enemmän perehtyy virolaiseen kirjallisuuteen, sitä helpommaksi käy ymmärtää Aino Kallaksen tuotantoa.

Aino Kallaksen varhaisin virolaisaiheinen teos, novellikokoelma *Meren takaa*. Ensimmäinen sarja ilmestyi vuonna 1904. Kirjailijan myöhäisin, niin ikään historiallisessa

(jatkuu) ››

Aino Kallaksen kesäpaikka Virossa puiden ja pensaiden ympäröimänä.

Aino Kallas lasten kanssa.

”Virolaisaiheiden käsittely loi Aino Kallakselle erityisen aseman myös suomalaisten kirjailijoiden joukossa.”

Virossa liikuskeleva novellikokoelma *Rakkauden vangit* julkaistiin vuonna 1951, viisi vuotta ennen kirjailijan kuolemaa. Aino Kallas kertoi mielellään tarinaa saarenmaalaisesta herätyksestään eli vierailustaan aviomiehen sukulaisten luo juhannuksena 1903, jolloin hän omien sanojensa mukaan kuuli ensi kertaa kertomuksia virolaisten talonpoikien ankarista elinolosuhteista niin kutsutun työnvuokrauksen aikoina. Tämän kohtaamisen jälkeen hän oli ”löytänyt oman alansa” ja tiesi haluavansa kuvata kirjailijana Viroa.

Kirjoittaessani Aino Kallaksen elämäkertaa ei ollut kuitenkaan pakko uskoa kaikkea, mitä kirjailija sanoo. Kun hahmottelin omaa tulkintaani hänen kirjailijatiestään, kiinnitin huomioni Kallaksen toistuviin irtiottoihin virolaisympäristöstä. 1910-luvun vaihteessa hän kokeili siipiään Vanhan Testamentin maisemissa runonäytelmällään *Bathseba*. Vuonna 1914 ilmestyi puolestaan erikoinen novellikokoelma *Seitsemän*, aiheenaan valtamerilaiva Titanicin haaksirikko. Kuusi vuotta myöhemmin Kallas julkaisi romaanin *Katinka Rabe*, joka on aina yhdistetty kirjailijan omiin lapsuudenkokemuksiin ja -maisemiin. Yksityisessä kirjeenvaihdossaan kirjailija perusteli tämän teoksen syntyä suorasukaisesti omalla tympääntyneisyydellään virolaisaiheisiin ja virolaisiin henkilöhahmoihin. Sotienaikaisissa runokokoelmissaan Kallas kuvasi paitsi Viroa, myös Suomen ja Ruotsin pohjoisia erämaamaisemia.

Kallaksen irtiotot ja kokeilut, kesken jääneet ja epäonnistuneina pidetyt teokset kertovat joskus kirjailijasta kaikkein kiinnostavimmin. ”Outo ja maaton” ei halunnut olla vain yksi Suomen kirjailijoista, mutta ei hän tahtonut kuvata yksin Viroakaan. Kallaksen kiintymys Viroa kohtaan oli ennen kaikkea rakkautta historiaa, tarinoita ja maisemia kohtaan; omaan arkeensa Tartossa ja myöhemmin Tallinnassa kirjailija turhautui moneen kertaan.

Virosta tuli Aino Kallakselle ”kohtaloni maa” vähä vähältä – vuosi vuodelta, teos teokselta.

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja kirjallisuudentutkija. Hän on väitellyt Aino Kallaksen tuotannosta Helsingin yliopistossa vuonna 2012. Kirjailijaelämäkerta ”Aino Kallas. Maailman sydämessä” ilmestyi SKS:n kustantamana keväällä 2017.

Uusi kalevalainen koti

KALEVALAISTEN NAISTEN LIITTO

Kalevalaisten Naisten Liitto on ostanut Kansanvalistusseuralta pienen myymälätilan Helsingin Kalliosta, läheltä Kallion kirkkoa. Toimisto muuttaa kesän aikana remontoituun tilaan. Uusi osoite on Neljäs linja 24.

Tupaantuliaiset järjestämme syksymmällä.

KALEVALA
JEWELRY

TEHTAANMYYMÄLÄN LOPPUUNMYYNTI

Mallistosta poistuneet korut vastustamattomin poistohinnoin.
Kaikki myydään juhannukseen mennessä,
tule ja tee löytöjä!

Kalevala Koru Factory Outlet: Strömbergintie 4, Helsinki.
Avoinna ma–pe klo 10–17.30.

Eksä pese sitä koskaan?

Teksti **Ville Jokela**
Kuva **Kalevala Koru**

Huolestunut kuluttaja tarvitsee asiantuntijan apua. Hänen korussaan on jotain vikaa. Hän nostaa myyntitiskille suuren kassin. Kassista kaivetaan esiin nyssäkkä, nyssäkästä pussukka, pussukasta kukkaro. Kukkarosta kilahtaa myyntitiskille pari hakaneulaa, kasa kolikoita ja epämääräinen mytty tuhkanharmaata ketjua, jonka valveutuneen myyjän harjaantunut silmä hetken tyrmistyksen jälkeen tunnistaa Vanamo-kaulakoruksi. Korun tympeään metalliseen hajuun sekoittuu vieno mutta pettämätön parfyymin tuoksahdus, ja taas kerran valveutuneen myyjän (yours truly) päässä alkaa soida se vanha Juicen biisi, jonka kertosäkeessä lauletaan ”hyi hyi hyi” ja esitetään otsikon kysymykseksi verhottu toteamus.

Onko näitä tarkoitus käyttää ensinkään?

Tämän kysymyksen olen kuullut lukemattomat kerrat asiakkailta, jotka ovat pettyneet korunsa naarmuunnuttua tai kadotettua kauniin kiiltonsa, mahdollisesti vain muutaman käyttökerran jälkeen. (Käyttökerran pituus tosin tulee harvoin sen tarkemmin määritellyksi.) Kaikki korut ovat lähtökohtaisesti käytettäviksi suunniteltu ja käytettäviksi tehty – kovin vähän niistä on iloa lipaston laatikossa. Käytön valitettava mutta väistämätön kääntöpuoli on kuitenkin korujen kuluminen ja likaantuminen. Kulumiselle korun käyttäjä ei oikein mahda mitään, mutta likaantumiselle kyllä. Tässä kirjoituksessa käsittelen korujen puhdistusta, säilytystä ja kunnostusta – ensisijaisesti tietenkin Kalevala Korun valmistamien, mutta valtaosin ohjeet ovat yleispäteviä.

Self-help

Korut likaantuvat siinä missä vaatteetkin, ja sitä nopeammin ja enemmän, mitä lähempänä ihoa ne ovat. Ja kuten vaatteet, myös korut voi pestä. Ihosta erittyvät rasvat voivat saada esimerkiksi hopeisen kaulakorun pinnan näyttämään samealta ja elottomalta, vaikkei koru olisikaan varsinaisesti tummunut. Kirkastuu kummasti, kun sille näyttää vähän lämmintä vettä ja käsitiskiainetta. Kivi-istutuksiin kertynyt lika taas estää valon taittumisen ja saa jalokiven näyttämään värittömältä. Tästäkin on omakohtaista kokemusta: mummoni kultasormuksen harmaaksi savukvartsiksi luulemani kivi paljastui hehkuvan siniseksi akvamariiniksi, kun sen takaa oli ensin lioteltu pois neljännesvuosisadan pullataikinat. Erityisen tärkeää olisi muistaa pestä korut, jos ne ovat joutuneet kosketuksiin kosmetiikan (aurinko-, meikki- ja kosteusvoiteet, parfyymit, hiuslakat) kanssa. Parfyymit ja hiuslakat syövyttävät pronssikorujen suojaksi tehdyn lakkapinnoitteen, ja kosmetiikan sisältämät kemialliset yhdisteet voivat alkaa reagoida metallin kanssa, mikä jatkuessaan näkyy hopeakorujen pinnan mustumisena ja pronssikorujen vihertymisenä. Koruja, joissa on käytetty herkkiä materiaaleja kuten nahkaa, puuta tai helmiä, ei tietenkään kannata ehdoin tahdoin altistaa toistuvalle veden ja saippuan kanssa lutraamiselle, mutta väitän silti helminauhankin pitävän enemmän vedestä ja saippuasta kuin Max Factor -kuorrutteesta.

Tahdon sulle olla hyvin hellä

Mikäli koru on päässyt tummumaan, eikä pelkkä pesu riitä sitä enää kirkastamaan, jokaisen korunomistajan salainen ase on – ja nyt tulee sitä tuotesijoittelua – Kalevala Korun puhdistusliina. Puhdistusliina on puhdistusaineella kyllästetty kangastilkku, jolla voi hellävaraisesti mutta tehokkaasti hangata korun pinnan kirkkaaksi. Liina soveltuu sekä hopea- että pronssikorujen kiillotukseen, ja se on turvallinen käyttää – sillä ei saa mitään pilalle. Hopeakoruja, joissa ei ole helmiä tai korukiviä ja joita ei ole värjätty (oksidoitu) koristekuvioiden korostamiseksi, voi myös kirkastaa kultasepänliikkeissä myytävillä hopeanpuhdistusnesteillä. Käyttöohjeita tulee noudattaa huolellisesti, ja niin liina- kuin puhdistusnestekäsittelyn jälkeen koru on hyvä pestä vielä kertaalleen.

Korujen tummumista voi ennaltaehkäistä myös oikealla säilytyksellä. Alussa totesin, että eniten koruista on iloa kun niitä käyttää, mutta jos niitä on vuosien saatossa kertynyt kymmenien tai satojen kokoelma, eivät kaikki vain voi olla yhtä aikaa yllä. (Oho, tulinko heittäneeksi itselleni haasteen?) Kalevala Korussa korut varastoidaan ja toimitetaan kauppiaille pienissä muovipusseissa, joissa ne ovat suojassa ilman epäpuhtauksien hapettavalta vaikutukselta. Asiakkaalle koru pakataan myymälässä korurasiaan, jossa korua on toki suositeltavaa säilyttää, mutta vielä paremman suojan satunnaisesti käytössä olevalle korulle antaa ilmatiiviisti suljettava minigrip-pussi. Avainkulho eteisen lipaston päällä tai kylppärin lavuaa-

rin reuna ei ole oikea paikka säilyttää koruja. Omat koruni säilytän pieniin minigrippeihin pakattuina enemmän tai vähemmän hyvässä järjestyksessä rautakaupasta ostetussa ruuvilaatikostossa. Mikään sisustuselementti se ei kyllä ole, vaan visusti vaatehuoneessa piilossa.

Mikä maksaa?

Jos on niin ikävästi käynyt, että koru on mennyt rikki tai tummunut niin pahasti, etteivät kotikonstit enää riitä, sen voi toimittaa Kalevala Korun huoltopalveluun, jossa kokeneet kultaseppämme (tunnetaan myös nimellä ihmeidentekijät) kunnostavat korun entiseen loistoonsa. Mikäli koru on rikkoutunut valmistus- tai materiaalivirheen vuoksi, korjaustyö tehdään luonnollisesti veloituksetta, muista korjaus- ja kunnostustöistä veloitetaan kulloinkin voimassa olevan hinnaston mukainen maksu. Tekemisen näkökulmasta vanhan korun kunnostus mahdollisine uusine osineen, juotostöineen, kivenistutuksineen ja pintakäsittelyineen vastaa työmäärältään usein uuden korun valmistusta, ja kun kunnostustyöt tehdään yksittäiskappaleina siinä missä uudet korut kulkevat tuotantoprosessin läpi isoina valmistuserinä, kaikki tämä väistämättä näkyy kunnostustyön hinnassa (vastaus väliotsikon kysymykseen). Jos korjaustyö tulee asiakkaalle kalliimmaksi kuin uuden korun hankinta, sitä ei tietenkään tehdä, ellei kyseessä ole tunnearvoltaan erityisen kallisarvoinen koru, ja silloinkin aina asiakkaan suostumuksella. Huoltotöiden toimitusajaksi on määritelty kahdesta neljään viikkoa, eli on syytä varautua siihen, ettei koru palaudu kunnostuksesta ihan päivässä eikä parissa. Näin siksi, että huoltopalveluumme tulee viikoittain kymmeniä korjaus- ja kunnostustöitä, ja ne tehdään saapumisjärjestyksessä – ohituskaistan käyttö ei ole palvelukonseptimme mukaista. Kaikkia työvaiheita, esimerkiksi tiettyjä pintakäsittelytöitä, ei myöskään tehdä päivittäin, ja lomat ja sairastumiset ovat tietysti vielä oma lukunsa (vastaus väliotsikon kysymykseen).

Kalevala Koru kestää äidiltä tyttärelle. Ja kauniina, kun sitä käyttää nätisti, hoitaa ja säilyttää oikein ja huollattaa tarvittaessa.

Ville Jokela on Pirta-lehden Kalevala Koru -aiheisen juttusarjan kirjoittaja. Hän on työskennellyt Kalevala Korussa vuodesta 2001 lähtien, tällä hetkellä tehtaanmyymälässä Pitäjänmäellä. Villen kirjoitukset sisältävät häpeilemätöntä tuotesijoittelua.

Karhun voimalla

Katja Törmänen
Karhun morsian
Like, 2018.

Teksti **Merja Leppälahti**

Katja Törmänen on kirjoittanut kahden naisen ja fiktiivisen kyläryhmän vaiheista. Pienten saaristokylien välillä kuljetaan joskus kaupan, joskus sotimisen takia, mutta ei koskaan huvin vuoksi. Kuvitteelliseen maailmaan sijoittuvassa kertomuksessa on paljon todelliseen historiaan kuuluvia piirteitä. Tarina vie mukanaan miesten hallitsemaan maailmaan, jossa fyysinen voima ja sotiminen ovat arvossaan. Naisen voima liittyy muinaisiin uskomuksiin. Yliluonnollinen on aina läsnä, vaikka piilossa, ja pelko korkeampien voimien vihasta ylittää kaiken muun.

Suolakarin Freydis on Karhun morsian. Arvonimi on vanha, joskus se on tarkoittanut kylän hallitsijaa. Nykyisin Karhun morsiamesta tulee päällikön puoliso. Freydis voi iloita, sillä tuleva päällikkö ja hänen tuleva puolisonsa Thorbjörn on juuri se mies, jonka hän itse valitsisi kaikkien joukosta.

Surmakylän päällikkö Randolf on kieltänyt kylässään karhun palvonnan. Nuori Aslaug on tullut kylään pikkutyttönä eikä kukaan tiedä mitään hänen taustastaan, mutta juuri hän vie kuitenkin salaa uhrit karhulle koko kylän puolesta. Randolf on surmannut ensimmäisen vaimonsa kiukunpuuskassa vuosia sitten. Nykyään hän huvittelee orjanaisten kanssa, mutta kaikki tietävät, että hän joskus ottaa puolisokseen talossaan elävän Aslaugin.

Pienessä kylässä elävän naisen elämä on viitoitettu melko tarkkaan lapsuudesta vanhuuteen. Freydisin ja Aslaugin kohdalla kaikki ei kuitenkaan kulje aivan siten, kuin he ovat olettaneet. Karhu ja karhun voima vaikuttavat molempien kylien elämään ja erityisen vahvasti kummankin nuoren naisen elämänkulkuun.

Katja Törmänen voitti Karhun morsiamella Liken ja Tähtivaeltajan kirjoituskilpailun. Hän on ammentanut romaaniinsa aineksia sekä kotimaisesta kansanperinteestä että skandinaavisesta mytologiasta ja yhdistelee niistä fantasian ja historian kanssa mielenkiintoisen lukuromaanin.

Entisajan puutarhoja

Teija Alanko
Malva ja mulperi
SKS, 2018.

Teksti **Merja Leppälahti**

Kasviarkeologi ja -biologi Teija Alanko esittelee kirjassaan kotimaisia puutarhoja ja niiden kasveja 1400-luvulta lähtien ja kertoo hiukan myös Suomen alueella kasvatetuista kasveista sitäkin aikaisimmilta ajoilta. Vanhimmat esitellyt puutarhat ovat Naantalin luostarin, Kuusiston piispanlinnan ja Turun linnan puutarhat.

Turun linnassa on aikojen kuluessa ollut useita puutarhoja. Vuonna 1463 asiakirjoissa kerrotaan pidetyn kuningas Kristian ensimmäisen johtama tilaisuus ”kaalitarhassa”, mikä tarkoittanee oikeaa puutarhaa eikä hyötykasvimaata. Keskiajalla linnan puutarhoissa kasvoi ainakin hullukaalia, nokkosta, rautanokkosta, vadelmaa, ahomansikkaa ja humalaa, joita kaikkia on käytetty myös lääkinnällisiin tarkoituksiin. Kasvijäänteistä on löytynyt myös muun muassa viikunaa, kirsikkaa ja viinirypälettä.

Muita vanhoja puutarhoja ovat apteekkien yrttimaat, tutkijoiden puutarhat sekä kartanoiden, pappiloiden ja kaupunkitonttien puutarhat. Plantaasi-nimitystä ei juuri kotimaisista viljelymaista nykyään käytetä, 1700-luvulla Helsingissäkin oli muun muassa tupakkaplantaaseja.

Vanhoista, jo ajat sitten hävinneistä puutarhoista on saatu tietoja toisaalta säilyneistä asiakirjoista, toisaalta arkeologisten kasvijäännelöytöjen avulla. Vanhoissa teksteissä kasvien nimet vaihtelevat, koska tieteellisten nimien järjestelmää ei vielä ollut, eikä aina voida tietää, toteutuivatko esimerkiksi kirjeissä kerrotut suunnitelmat. Kasvien jäänteistä taas voidaan nykyteknologialla usein tehdä tarkka lajimääritys.

Puutarhojen lisäksi Alanko esittelee runsaasti vanhoja puutarhakasveja. Kirjan nimessä mainittu mulperi on puu, jonka lehdet ovat silkkiäisperhosen toukan tärkeintä ravintoa. Mulperia on kasvatettu silkintuotantoa varten myös eteläisessä Suomessa 1700-luvulla kasvihuoneissa, jotkut lajit selvisivät myös ulkona puutarhoissa. Kirjan lopussa on lähteiden lisäksi hyödylliset kasvi- ja henkilöhakemistot. Runsaasti kuvitettu kirja on ulkoasultaan erittäin kaunis ja suorastaan houkuttelee selailemaan.

Elämä – ja kuinka siitä kerrotaan

Lucia Berlin
Siivoojan käsikirja
Suom. Kristiina Drews, 293 sivua. Aula & co

Teksti **Satu Laatikainen**

Siivoojan käsikirja on yhdysvaltalaisen Lucia Berlinin (1936–2004) lyhyiden kertomusten mestarillinen kokoelma, joka julkaistiin postuumisti vuonna 2015. Teos singahdutti suuren yleisön tietoisuuteen elinaikanaan suppean piirin ihaileman, kaikkiaan 76 novellia julkaisseen kirjailijan.

Berlin sai nähdä elämän monet kasvot: hän oli kirjailija, kirjallisuuden opettaja, elantonsa eteen monenlaisia hanttihommia tehnyt neljän pojan yksinhuoltajaäiti ja myös alkoholisti, joka kamppaili sairautensa kanssa koko elämänsä ajan. Kaikki koettu näkyy kertomuksissa, ja ainutlaatuisen tarkkasilmäisesti Berlin poimii tarinoita sieltä, missä ihminenkin on: Siivoojan käsikirjassa liikutaan katolisesta koulusta katkaisuhoitoon ja hienostokodista sivukadun pesulaan; sulavasti, mutta kaiken nähden.

Kokoelman novelleissa mikään ei ole vierasta eikä hyvä ja paha mustavalkoista. Tietoinen kertojanote pitää lukijaa otteessaan imullaan ja ohjaa katsomaan kriittisesti mutta lempeästi kudelmia, joita välillämme on. Suomentaja Kristiina Drewsin käännöksen poljento korostaa hienosti harkittua tekstiä.

Siivoojan käsikirja kuuluu niihin teoksiin, joihin on palattava monta kertaa ja jotka nousevat pieninä välähdyksinä yhä uudestaan mielen päälle. Mustan huumorin sävyttämistä kertomuksista jää kaikumaan ennen kaikkea vetovoimainen viisaus, timanttiset havainnot ihmisten kohtaamisista ja vähäiseltäkin vaikuttavan merkityksellisyydestä.

Elämä on peliä

Mike Pohjola
Sinä vuonna 1918.
Gummerus 2018

Teksti **Merja Leppälahti**

Keväällä 1918 Suomessa taisteltiin monen asian puolesta. Kaikki osapuolet tavoittelivat jollakin tasolla parempaa tulevaisuutta, vaikka näkemys hyvästä tulevaisuudesta vaihteli. Yksityisten ihmisten tasolla mukaan lähtemisen syyt vaihtelivat palavasta innosta seikkailunhaluun ja silkkaan sattumaan. Vieläkään ei ole täyttä yksimielisyyttä edes siitä, millä nimellä tuota aikaa pitäisi kutsua.

Vuodesta 1918 on kirjoitettu jonkun verran sekä tietokirjoja että romaaneja. Mike Pohjolan *Sinä vuonna 1918* ei ole ihan tavallinen lukuromaani, vaan sitä voisi oikeastaan yhtä hyvin nimittää peliksi. Lukija on itse kirjan päähenkilö, jolle hän lukemisen aluksi saa päättää nimen, sukupuolen ja asuinseudun. Lukemisen edetessä lukija tekee valintoja, joiden perusteella tarina jatkuu eteenpäin. Esimerkiksi asuinalue voi ratkaista päähenkilön kohtalon: suuret alueet Suomessa olivat vahvasti jommankumman puolen hallussa ja ”väärä” mielipide voi olla kohtalokas. Usein myös sattuma vaikuttaa päähenkilön kohtaloon. Silloin lukija heittää noppaa tai arpoo tuloksen kirjan sivuilta.

Samalla konseptilla julkaistiin joitakin seikkailukirjoja nuorille muutama vuosikymmen sitten ja ainakin vaihtoehtoisia lopetuksia on romaaneissa kokeiltu sen jälkeenkin. Vuoden 1918 tapahtumia käsittelevään kirjaan tällainen malli sopii erittäin hyvin. Lukija saa käsityksen sekasortoisesta ajasta, jolloin tilanteet vaihtuvat nopeasti eikä aina pysty itse vaikuttamaan kohtaloonsa. Kirjan vahvuuksiin kuuluu kuitenkin myös se, etteivät ihan kaikki tapahtumat liity sotatoimiin, vaan muutakin elämää on. Ihmisetkään eivät ole pelkästään mustavalkoisia – tai punavalkoisia.

Voi hyvinkin sattua, että päähenkilö päätyy punaisen tai valkoisen teloitusryhmän eteen tai vankileirille väärinkäsityksen tai jonkin pikkuasian takia yhtä hyvin kuin oman toimintansa vuoksi. Kirjan voi kuitenkin aloittaa aina uudestaan vaikka kuinka monta kertaa, ja joka kerralla saa kokea erilaisen elämänkohtalon.

Kuva **Marjo Koivumäki/Studio Apris**

Huonekaluja joka kotiin

Kalevala Korun luojat, kalevalaiset naiset, tarttuivat 1940-luvulla uuteen aiheeseen. Muinaiskorujen elvyttämisellä haluttiin vaikuttaa suomalaisten naisten pukeutumiseen, nyt oli vuorossa kodin pukeminen eli kodin sisustaminen kansalliselta pohjalta. Heräsi keskustelu siitä, mitä kansallinen tarkoittaa? Onko se nostalginen aikamatka menneisyyteen? Aarne Ervi, Werner West ja Aulis Blomstedt tulkitsivat kansallista museokokoelmien jäljentämiseksi. Kansallinen oli rinnastettavissa talonpoikaishuonekaluihin, joissa oli eri aikakausien, renessanssin, barokin ja rokokoon leimaa. Kalevalaiset naiset, kirjailija Elsa Heporauta eturivissä, ajattelivat toisin. Kansallinen pohja tarkoitti heille varallisuusrajoja ylittävää muotoilua, huonekaluja, jotka kelpaisivat joka kotiin niin kaupungissa kuin maaseudullakin.

Toukokuussa 1944 julistettiin huonekalukilpailu.

Kalevalaisten Naisten ry, jonka tarkoituksena on suomalaisen esinekulttuurin kohottaminen kansallisella pohjalla, ja jonka toimesta mm. muinaissuomalaiset korut ja puusta tehdyt koriste-esineet on pyritty saattamaan uuteen arvoonsa, kutsuu maamme sisustustaiteilijoita ja arkkitehteja kilpailemaan asunnon huonekalujen suunnittelussa. Kilpailujen julistajan päätarkoituksena on kohottaa lähinnä perheasunnon tavallisimpien huonekalujen kauneutta ja käytännöllisyyttä. Niiden tulee soveltua ensisijaisesti maaseudun koteihin, mutta samalla myöskin omakotirakennuksiin ja kulttuurikoteihin sekä kaupungissa että maalla.

Kansallinen pohja tarkoitti kotimaisuutta materiaalien valinnassa eikä suinkaan talonpoikaishuonekalujen jäljentämistä. Huonekaluja vaadittiin kaksitoista, joiden joukossa oli erilaisia nojatuoleja, keinutuoli, jatkettava ruokapöytä, astiakappi, kirjoituspöytä, kirjahylly, lipasto, sänky ja vuodesohva. Ehdotuksia tuli 39. Kilpailussa ei jaettu ensimmäistä sijaa, vaan toisen palkinnon jakoivat Carin Bryggman ja Ilmari Tapiovaara, kolmannen palkinnon sai Tutta Frejborg.

Arkkitehti Aarne Ervi arvioi Carin Bryggmanin huonekalusarjaa eheäksi kokonaisuudeksi. Huonekalut saivat ansaittua huomiota myös näyttelyissä, ja Vallilan Puuseppä Oy alkoi valmistaa niitä tilauksesta syksyllä 1945. Huonekalukilpailu oli ikään kuin alkusoittoa ravintola Kestikartanolle, jonka sisustuksessa yhdistyi karjalainen puuarkkitehtuuri uuteen suomalaiseen muotoiluun.

Palataan vielä huonekalukilpailun tekstiin. Kiinnostava yksityiskohta on siinä, että kalevalaiset naiset olivat korostaneet aineellisen kulttuurin merkitystä. He halusivat olla vaikuttajia ja toimijoita eivätkä pelkästään sivustakatsojia. Kalevalaiset naiset halusivat vaikuttaa pukeutumiseen, asumiseen ja ruokakulttuuriin kannattamalla käytännöllisiä arvoja, jotka pohjautuivat sukupolvien ketjuun.

Ildikó Lehtinen

Rovaniemen vuosikokous 28.–29.9.2018

Tervetuloa Rovaniemelle!

Rovaniemen Kalevalaisilla on ilo kutsua kalevalaiset sisaret vuosijuhlaansa ja Liiton vuosikokoukseen. Kaamoksen kynnyksellä Lappi taamoo, kesyttää ja lumoaa. Toivomme, että Pohjolan uljas mahtiemäntä Louhi voi ilahduttaa elonkeraisia kalevalaisia naisia kullanhohtavalla ruskalla ja loimuavilla revontulilla.

Perjantai 28.9. klo 18

Rovaniemen Kalevalaisten 70-vuotisjuhla ja sisarilta

Kulttuuritalo Korundi, Lapinkävijäntie 4

Alussa tervehdysten vastaanotto, ohjelmallinen osuus alkaa noin klo 18.30.
Juhlan jälkeen illallinen Korundin ravintolassa.
Illalliskortti 48 euroa.

Ilmoittautumiset juhlaan ja illalliselle 1.9.2018 mennessä Maija-Liisa Törmäselle maijaliisatormanen@gmail.com, puh. 040 735 1050.
Ilmoitathan mahdollisesta erikoisruokavaliosta.
Muut tiedustelut Sisko Ylimartimo:
sisko.ylimartimo@pp.inet.fi tai puh. 050 594 7360

Illalliskortin maksu tilille Rovaniemen Kalevalaiset Naiset ry FI77 5640 02202644 72. Merkitsethän viestiosaan osallistujien nimet. Mahdolliset muistamiset pyydämme osoittamaan samalle tilille.

Lauantai 29.9. klo 9–16

Louhen paja ja Kalevalaisten Naisten Liiton vuosikokous

Kulttuuritalo Korundi, Lapinkävijäntie 4

9–11 Louhen paja
11–12.30 Lounas + valtakirjojen tarkastus
12.30–14 Vuosikokous
Kahvitauko
14.30–16 Vuosikokous jatkuu
Korundin näyttelyt sisältyvät hintaan.
Avoinna klo 11–18.

Kokouspaketti 40 €/hlö sisältää Louhen pajan, lounaan ja iltapäiväkahvit. Maksetaan Liiton tilille FI90 2142 18000097 33 viitteellä 9328.
Ilmoittautumiset 1.9.2018 mennessä: leena.asp-rinne@kalevalaistennaistenliitto.fi tai puh. 050 4122 021.

Kerro myös mahdollinen erikoisruokavaliosi.

Huomaathan, että sisariltaan ja vuosikokoukseen on kumpaankin oma ilmoittautumisensa!

Majoitus Scandic Rovaniemi, Koskikatu 23

72 € yhden hengen huone, 80 € kahden hengen huone, 95 € kolmen hengen huone
Huonehintaan sisältyy aamupala, wifi, kuntosalin käyttö sekä iltasaunat klo 17–22.
Varaukset: rovaniemi@scandichotels.com tai soittamalla 016 460 6000. Varauskoodi KAL280918

Toim. huom. Elonkeraista on vanha kalevalainen sana ja tarkoittaa vitaalia ja energistä. Taamoa on lapinkieltä = kesyttää.

Tyytyväisiä jäseniä, mutta aina voi parantaa

Kalevalaisten Naisten Liiton jäsenkysely toteutettiin syksyllä 2017 Pirta-lehden mukana tulleena kyselynä sekä sähköisenä kyselynä, joka lähetettiin puheenjohtajien kautta sähköpostitse.

Teksti **Karoliina Randelin**

Suurin osa kyselyyn vastanneista osallistui pelkästään oman paikallisyhdistyksen toimintaan (68,3%). Pelkästään Kalevalaisten Naisten Liiton toimintaan osallistui 2,5% vastanneista, molempien toiminnassa mukana taas oli 14,3% vastaajista. Toiminnan ulkopuolella oli 14,9% vastaajista. Kiire oli ylivoimaisin syy tälle, mutta myös pitkät välimatkat, vastaajien ikä ja toiminnan kiinnostamattomuus vaikuttivat. Toisaalta osa kertoi olevansa uusia jäseniä, jotka vasta aloittelevat toimintaan tutustumista.

Suurin osa vastaajista oli kuitenkin melko tai erittäin tyytyväisiä Liiton toimintaan kaikissa kategorioissa, joita olivat: jäsentilaisuudet, kulttuuritapahtumat, vaikuttamistyö kulttuuriperinnön edistämiseksi ja kalevalaisten naisten toiminta yleensä. Liiton tärkeimmäksi tehtäväksi äänestettiin yhteiskunnallinen vaikuttamistyö kulttuuriperinnön edistämiseksi, joka sai 90,2% äänistä. Myös kulttuuritapahtumien järjestäminen jäsenille ja Pirta-lehti koettiin tärkeiksi.

Kalevalaisten Naisten Liiton saamissa parannusehdotuksissa korostui eniten näkyvyyden lisääminen. Ääniä sai yhtä paljon myös paikallistoimintaan panostaminen, mitä toivottiin toteutettavaksi eri tavoin: enemmän Liiton tapahtumia ympäri maata, Liitolta vierailuja ja tukea paikallisyhdistyksille sekä enemmän yhteistyötä paikallisyhdistysten kanssa. Myös liiallinen pääkaupunkiseutukeskeisyys mainittiin. Lisäksi toivottiin parempaa tiedotusta ja sosiaalisen mediaan panostamista sekä enemmän nuoria mukaan toimintaan.

Parannusehdotukset paikallisyhdistyksille:

Paikallisyhdistysten toiminnan parannusehdotukset keskittyivät samoihin asioihin: näkyvyyden parantaminen sekä tiedottamisen ja sosiaalisen median aiempaa laajempi käyttö olivat keskeisiä ehdotuksia. Myös jäsenhankinta ja nuorten mukaan saaminen olivat monessa palautteessa esiin nousevia asioita. Lisäksi toivottiin jäsenistön aktivointia, avoimuutta sekä lisää tapahtumia ja toimintaa.

Pirta-lehden saamat palautteet:

Jäsenkyselyssä pohdittiin parannusehdotuksia Pirtaan ja äänestettiin numeron 3/2017 mielenkiintoisin ja vähiten kiinnostava juttu. Eniten kiitosta sai Vellamoksi muuttuva Aino -artikkeli. Myös Ihmisen näkijä, Saamenpuku – vahvan viestin välittäjä ja Mikämekossa yhdistyvät aate ja vaate saivat positiivista palautetta. Tekstit Persoonallinen pukeutuja: Kaikki sopii yhteen, kun vain päättää niin ja Ihmisen näkijä jakoivat mielipiteitä, koska ne saivat ääniä molemmissa kategorioissa.

Moni oli Pirtaan tyytyväinen nykyisellään, mutta parannusehdotuksiakin esitettiin monipuolisesti: palautteissa kaivattiin etenkin parempia kuvia niin artikkeleihin kuin kanteenkin. Toisaalta internetin tärkeys nostettiin esiin monessa palautteessa: ehdotettiin artikkeleiden tuomista nettiin nykyistä nopeammin ja niiden jakamista sosiaalisessa mediassa. Myös perinteiden tärkeys ja toisaalta niiden päivittäminen kunnioittavalla tavalla nykyaikaan sopiviksi nousi useassa palautteessa esiin. Lisäksi paikallisyhdistysten kuulumisia haluttiin enemmän, kaivattiin esimerkiksi vinkkejä toisilta yhdistyksiltä omaan toimintaan.

Kyselyn tuloksien pohjalta kehitämme toimintaa jäsenten toiveiden mukaisesti. Kyselyyn vastanneiden kesken arvotun Välke-korun voitti Leena Kosola Seinäjoelta. Onnea voittajalle ja kiitos kaikille jäsenkyselyyn vastanneille!

Taas tuuletetaan!

Etelä-Kymenlaakson kalevalaiset naiset tuulettavat tuplasti elokuussa; ensin 4.8. HaminaTattoon yhteydessä klo 09.30 ja seuraavana päivänä Vellamon pihamaalla.

Vaasassa tuuletetaan 5.8. klo 12–14 Bragen ulkomuseolla Vaasan Hietalahden puistossa.

Kuopiossa helmat laitetaan heilumaan lauantaina 4.8. klo 11.00 Kuopion torilla. Karttulan Riuttalassa tuuletetaan kotiseutupäivänä heinäkuun 8. päivä.

Kansallispukujen tuuletus Esplanadin puistossa Helsingissä 5.8. klo 13-15.

Tuuletuksista kerrotaan laajemmin kansallispukublogissa verkossa ja Facebookissa - muistattehan seurata!

Tervemenoa tuulettamaan!

Kuopion Kalevalaiset nostivat Haminalahti-koruhankkeella pohjoissavolaisen muinaislöydön uudestaan tuotantoon. Korua myy yksinmyyntioikeudella Puustjärven Kello ja Kulta. Soljen esikuva on Kuopion kulttuurimaisemaan vahvasti kuuluvan Haminalahden kartanon läheisyydestä löydetty viikinkiaikainen (800–1100 jKr) pronssinen ketjunjakaja.

Teksti **Elma Koivunen**, kuva **Mali Seppälä**

Oulussa räväytettiin kunnolla

Oulun Ympäristön Kalevalaiset Naiset, Oulun Kalevalaiset ja muutama muu kulttuuritoimija kutsuivat Oulun kaupunginvaltuutettuja Kalevalajuhlaan kertomaan kansalliseepoksemme sankareista ja pohtimaan samalla, voisiko heihin samaistua. Täysi sali sai kuulla otteita Kalevalasta ja näkemyksiä siitä, voisiko kalevalaisen hahmon kautta nähdä yhtymäkohtia tähän päivään ja jopa vastuulliseen valtuustotyöhön. Osuvia ja rämäköitäkin tulkintoja kuultiin. Tässä vinkkiä muillekin kalevalaisille naisille Kalevalan tuomiseksi tähän päivään ja aktiiviseen keskusteluun!

Stipendin vastaanotti nykyinen kunniapuheenjohtaja Seija Hynnälä (vas.).

Vihdin Kalevalaiset Naiset palkittiin

Vihdin Kalevalaiset Naiset vastaanottivat Kaarlo Ranta -stipendin. Stipendi myönnetään henkilölle tai yhteisölle, joka on ansioitunut vihtiläisen kulttuuri- ja kansanperinteen tallentamisessa, edistämisessä tai sen siirtämisessä seuraaville sukupolville. Kaarlo Ranta (1895–1964) oli torpparin poika, ja keräsi ja tallensi vihtiläistä kansanperinnettä.

– Otimme tyytyväisinä vastaan stipendin vastaan ja jatkamme pitkäjänteistä työtä kalevalaisen kulttuuriperinteen vaalimiseksi kotipitäjässämme Vihdissä, sanoo Ritva Ketola.

Lämpimät onnittelut Vihtiin!

Imatran Seudun Kalevalaiset järjestivät ansiokkaan kirjoituskilpailun Kalevalasta. Palkittujen voittajien kirjoitukset voit lukea nyt Kalevalaisten Naisten Liiton verkkosivuilta.

Noora, Siiri ja Tsinar. Kuva **Päivi Sandberg**.

Kuva **Botond Dávid / Unkarin kulttuuri- ja tiedekeskus.**

Kauneuden tähden -seminaari

13.10.2018 Suomen kansallismuseo

Kalevalainen koti -teeman alla pohdimme, mitä kauneus oli ennen ja mitä se on nyt? Miksi koristelemme esineitä, koteja, itseämme?

Käsityöpaja, unkarilainen valokuvanäyttely ja puheenjohtaja Ildikó Lehtisen juhlakahvit. Myös 10 000 vuotta suomalaista designia -näyttely avautuu.

Tarkempi ohjelma verkossa ja seuraavassa Pirrassa.

Jäsenetuja kalevalaisille naisille

Ilomantsin kalevalaiset naiset tarjoavat alueella matkaaville Ravintola Parppeinpirtissä 5 % alennuksen jäsenen ja perheen ruokailuista koko vuoden ajan. Yöpyville myönnetään 10 % alennus jäsenen ja perheen majoituksesta Huoneistohotelli Möhkön Rajakartanosta. Muistathan näyttää korttisi saadaksesi alennuksen!

www.parppeinpirtti.fi
www.rajakartano.com

Lue Kalevalainen blogi verkossa!

FT ja kirjailija Tiina Piilola kirjoittaa kalevalaiseen blogiin sarjan muuntuvista Kalevalan naisista. Aino, Lemminkäisen äiti, Marjatta ja Louhi seikkailevat vuorollaan. Piilolan kirjallisuuden väitöskirja ”Kalevalan naiset ja tiedon yöpuoli — Lönnrotin jalanjäljissä kohti Kalevalan naisten tarinoita” hyväksyttiin Jyväskylän yliopistossa viime vuonna. *Klikkaa siis kalevalaisten naisten kotisivuille!*

Myös puheenjohtaja Ildikó Lehtisen aiemmin ilmestyneet kalevalaiset blogit ovat edelleen luettavissa samassa tutussa osoitteessa: www.kalevalaistennaistenliitto.fi

Muistathan seurata ajankohtaisia uutisiamme Facebookista tai www.kalevalaistennaistenliitto.fi!

Perinne on yhteinen ilo!

Kalevalaisten Naisten Liitto on perinteestä ja kulttuurista kiinnostuneiden ihmisten verkosto. Kulttuurin voima kokoaa meidät yhteen ja yhdessä etsimme uusia näkökulmia perinteeseen.

Liitto järjestää kulttuuritapahtumia, seminaareja ja matkoja. Paikallisyhdistyksissä toimintaa on viikoittain. Kalevalaisten naisten toiminta näkyy vireänä vaikuttamisena eri puolilla Suomea.

Liity mukaan! **www.kalevalaistennaistenliitto.fi tai lähettämällä tämän lomakkeen täytettynä.**

Nimi .....

Osoite .....

S-posti .....

Puh.nro .....

Minkä paikkakunnan jäsenyhdistykseen tahdot liittyä .....

☐ Suostun jäsenyyden johdosta kerättävien henkilötietojeni käsittelemiseen.

☐ Suostun siihen, että jäsenyhdistys luovuttaa tarpeelliset henkilötietoni Kalevalaisten Naisten Liiton asiakasrekisteriin Pirta-lehden ja jäsenkortin saamiseksi. Pirta-lehti on jäsenetu yhdistyksen jäsenille ja jäsenkortti oikeuttaa alennuksiin.

Henkilötietojen käsittelyn sisältö ja rekisteröidyn oikeudet on luettavissa tietosuojaselosteesta: www.kalevalaistennaistenliitto.fi

Postimaksu on maksettu

Kalevalaisten Naisten Liitto ry
Tunnus 11864623
00003 VASTAUSLÄHETYS

Teksti **Niina Hämäläinen**
Kuva **Gary Wornell, SKS 2015**

Vielä kerran #metoo

Viime Pirrassa (1/2018) kirjoitin Kalevalasta, josta kukaan ei ole kiinnostunut, tarinasta joka ikävystyttää. Kirjoituksen jälkeen Kalevala vyöryi Akseli Gallen-Kallelan Aino-triptyykin ja #metoo-kohun siivittämänä lehtien sivuille, verkkoon ja some-päivityksiin.

Keskustelu Kalevalasta on sittemmin laantunut, mutta suomalaisen yhteiskunnan moninaiset vallankäytön ja häirinnän rakenteet valuvat yhä ulos kaapeista. Elokuva- ja teatterimaailma ovat vahvasti esillä, mutta löytyy sitä yliopistonkin puolelta (19.3 2018 Yle uutiset). Vaikka kuinka voimakkaasti yritettäisiin painaa ovea kiinni, humahtaa hyllyltä raskas pino lattialle.

Hesarin kuukausiliitteessä (maaliskuu 2018) oli pysäyttävä haastattelu. Naiset kertoivat musiikkiluokan opettajansa vuosia jatkuneesta ahdistelusta. Jatkoa tuli myös miehiltä, joita – tässäkin tapauksessa – musiikinopettaja oli kiusannut seksuaalisesti. Aikuiset vaikenivat, tai jos älähtivät, asia ei edennyt pidemmälle. Opettajat saivat jatkaa.

Moni on pyytänyt anteeksi, ilmoittanut parantavansa tapansa ja hakeutuvansa hoitoon, tai saaneensa jo apua, kuten elokuvaohjaaja Aku Louhimies kiirehti Jussi-gaalassa ilmoittamaan. On inhimillistä hyväksyä anteeksipyyntö, ja antaa uusi mahdollisuus, mutta onko vallankäytön, alistamisen ja pakottamisen kohteina olleilla uutta mahdollisuutta?

Palataan vielä Ainoon, joka joutui tahtomattaan ja syyttäkin #metoo-keskustelun tulilinjalle tammi-helmikuussa. Keskustelu karkasi käsistä, kauhisteltiin Aino-triptyykkiä ja Väinämöisen irstasta hahmoa, rinnastettiin varauksettomasti Gallen-Kallelan maalaus Lönnrotin Kalevalaan, ja Kalevala kansanrunoihin. Kalevalassa ei ole (eikä sen taustalla olevissa kansanrunoissa) kyse varsinaisesti seksuaalisesta häirinnästä, eikä Väinämöisestä irstaana nuoren naisen viekoittelijana, joskin tämänkaltaiset tulkinnat ovat toki mahdollisia.

Kalevalan Aino-runo kertoo nimensä mukaisesti Ainosta. Siitä huolimatta, että Väinämöinen esitetään runon keskeisenä mieshahmona, runo keskittyy kuvaamaan Ainon surua ja omaa tahtoa. Aino luvataan omasta tahdostaan riippumatta sukujen välisen sopimuksen sinettinä vaimoksi vanhalle Väinämöiselle. Tähän Aino ei suostu. Runossa puhuu yksilön vapaus – ja tässä mielessä Lönnrotin Aino-runo kiinnittyy keskusteluun yhteiskunnan valtarakenteista.

Lue lisää Kalevalasta ja #metoo-keskustelusta: Lotte Tarkka ja Niina Hämäläinen 2018: #Aino. Väärinkäsitys kolmessa näytöksessä. Vähäisiä lisiä. http://neba.finlit.fi/blogi/aino-vaarinkasitys-kolmessa-naytoksessa/

Tutkija FT Niina Hämäläinen johtaa Kordelinin säätiön ja SKS:n rahoittamaa Avoin Kalevala -tutkimushanketta. Kalevalan kriittinen editio julkaistaan vuonna 2020, ja se on tarkoitettu tutkijoille, Kalevalasta kiinnostuneille kansalaisille sekä opetusaineistoksi kouluihin.

KALEVALA
JEWELRY
ALKU-
LAHJASETTI
Malja uusille aluille.
Kalevala Korun ja Iittalan Alku-lahjasetti
kuplii elämäniloa kuin alkava kesä.
iittala
Kalevala Koru Flagship Store: Pohjoisesplanadi 25-27, Helsinki, valtuutetut Kalevala Koru -jälleenmyyjät sekä kalevalakoru.fi